

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**HOLLAND'IN MESLEKİ TIPLERİ İLE BEŞ FAKTÖRLÜ
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Ayşe DEMİRCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Erdal HAMARTA**

Konya - 2017

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe DEMİRCİ	Numarası: 16830101031
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐	
	Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA	
Tezin Adı		Holland'ın Mesleki Tipleri ile Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ayşe DEMİRCİ

AD/Ş.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe DEMİRCİ
	Numarası	16830101031
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA
Tezin Adı		Holland'ın Mesleki Tipleri ile Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 30.05.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Erdal Hamarta		
Prof. Dr. Coşkun Aksoy		
Yr. Doç. Dr. Zehra Aktepe		

ÖNSÖZ

Tez yazım süreci boyunca bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, desteklerini benden esirgemeyen, yaptığı yönlendirme ve verdiği geri bildirimler ile çalışmama yön veren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Erdal HAMARTA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca derin bilgisiyle araştırma ufkumu geliştiren, her zaman kendime örnek aldığım, “Meslek ve Kariyer Danışmanlığı” konusuna yönelmemi sağlayan Sayın Doç. Dr. Erkan IŞIK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Değerli bilgileri ile bizleri aydınlatan, bilgi ve becerilerinden yararlandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Ömer ÜRE'ye, Prof. Dr. Ramazan ARI'ya, Doç. Dr. Ahmet BEDEL'e ve Doç. Dr. Mustafa USLU'ya da teşekkürü bir borç bilirim.

Tüm hayatım ve çalışmalarım boyunca maddi-manevi desteklerini ve bana olan sonsuz güvenlerini daima yanımda hissettiğim, sevgilerini ve ilgilerini benden esirgemeyen canım annem, babam ve ağabeyime de çok teşekkür ederim.

İhtiyacım olduğunda her zaman yanımda olan ve tez çalışmam boyunca yardımlarını benden esirgemeyen, değerli meslektaşım Umay Bilge BALTACI'ya da tüm kalbimle teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca bana yardımcı olan tüm hocalarıma, arkadaşlarıma, ailem ve uygulamaya katılan öğrencilere teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe DEMİRCİ

KONYA, 2017

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe DEMİRCİ	Numarası: 16830101031
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐	
	Danışmanı	Prof. Dr. Erdal HAMARTA	
Tezin Adı		Holland'ın Mesleki Tipleri ile Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler	

ÖZET

Bu araştırmada, ortaokul son sınıf öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Holland'ın Mesleki Tipleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçla Holland'ın, realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli meslek tipleri ile Beş Faktörlü Kişilik Boyutları olan duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye ve beş faktörlü kişilik özelliklerinin mesleki tipleri yordama düzeylerine cevaplar aranmıştır.

Araştırma grubunu Ankara ve Konya illerinde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan 149'u kız, 162'si erkek olan toplam 311 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla, Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Tracey ve Caulum (2015) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlama çalışmaları araştırmacı tarafından yapılan Çocuk Etkinlikleri Envanteri ve araştırma grubuna ait demografik bilgileri elde etmek için hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Toplanan verilerin analizinde; korelasyon ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre yetenek boyutu açısından; realistik mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık arasında pozitif; ilgi boyutu açısından ise duygusal dengesizlik ile negatif, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık arasında ise anlamlı pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Yetenek boyutu açısından; araştırmacı mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk arasında, ilgi boyutu açısından incelendiğinde ise deneyime açıklık ve sorumluluk arasında anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir.

Yetenek boyutu açısından; yaratıcı mesleki tip ile duygusal dengesizlik arasında negatif, deneyime açıklık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık ve sorumluluk arasında anlamlı pozitif korelasyonlar bulunmuştur.

Yetenek boyutu açısından; sosyal mesleki tip ile duygusal dengesizlik arasında negatif, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir.

İlgi ve yetenek boyutu açısından girişimci mesleki tip duygusal dengesizlik ile negatif, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler saptanmıştır.

İlgi ve yetenek boyutu açısından düzenli mesleki tip ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından duygusal dengesizlik ile negatif, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Envanteri alt boyutlarının, Çocuk Ekinlikleri Envanteri alt boyutlarındaki varyansları %5-%30 arasında değişen oranlarda yordadığı araştırma bulgularından elde edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Holland'ın Mesleki Tipleri, Beş Faktör Kişilik Özellikleri

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Student's	Name Surname	Ayşe DEMİRCİ	Numarası: 16830101031
	Department/Field	Educational Sciences / Guidance and Psychological Counseling	
	Programme	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐	
	Advisor	Prof. Dr. Erdal HAMARTA	
Research Title		The Relationships Between Holland's Vocational Types and Five Factor Personality Traits	

ABSTRACT

This study is intended to investigate the relations between five-factor personality traits of the students in the last year of secondary school and Holland's vocational typology. For this reason, answers were sought to the relation between Holland's realistic, investigative, artistic, social, enterprising, conventional vocational types and five-factor personality dimensions consisting of extraversion, agreeableness, openness, conscientiousness and neuroticism; and to predicting levels of five-factor personality traits for vocational types.

Research group consists of 311 eighth grade students – 162 males and 149 females- who receive education in Ankara and Konya in 2015-2016 school year. To collect the data in the study; Adjective Based Personality Scale developed by Bacanlı, İlhan and Aslan (2009), Inventory of Children's Activities developed by Tracey and Caulum (2015) and adapted for Turkish by the researcher and Personal Information Form to obtain information of research group were used.

Correlation and multiple regression analysis were used for the analysis of the collected data. According to the obtained results, in terms of competence; a positive correlation was found between realistic vocational type and extraversion, openness, agreeableness; and in terms of liking, a negative correlation was found between realistic vocational type and neuroticism; and there was a significant positive correlation between realistic and openness, agreeableness.

In terms of competence; significant positive correlation was observed between investigative vocational type and extraversion, openness and conscientiousness; and when it was searched in terms of liking, a significant positive correlation was found out again between investigative vocational type and openness and conscientiousness.

In terms of competence; a negative correlation was found between artistic vocational type and neuroticism and a positive correlation was found between artistic vocational type and openness and conscientiousness. When it was investigated in terms of liking, significant positive correlations were found between artistic vocational type and openness and conscientiousness.

In terms of competence, a negative correlation was found between social vocational type and neuroticism; and positive relations were observed between social type and extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness. When investigating in terms of liking, it was seen that significant positive correlations were found between social vocational type and extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness.

In terms of competence and liking, a negative correlation was found between enterprising vocational type and neuroticism, and positive relations were found between enterprising vocational type and extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness.

In terms of competence and liking, a negative relation was seen between conventional vocational type and neuroticism; and positive relations were found between conventional vocational type and extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness.

It was discovered from the results of the study that the sub-dimensions of Adjective Based Personality Scale predicted the variances in the sub-dimensions of Inventory of Children's Activities between 5% and 30%.

The results obtained from the study were discussed within the literature.

Key Words: Holland's Vocational Types, Five Factor Personality Traits

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	5
1.4. Sayıtlılar.....	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar.....	7

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Özellik-Faktör Uyumlu Kuramlar	9
2.1.1. Parsons'ın Özellik-Etmen Kuramı	10
2.1.2. İşe Uyum Kuramı	11
2.1.3. Holland'ın Tipoloji Kuramı ve Temel Varsayımlar.....	13
2.2. Holland'ın Tipoloji Kuramında Altı Kişilik Özelliği ve Çevre.....	17
2.2.1. Realistik Tip	17
2.2.2. Realistik Çevre	18
2.2.3. Araştırmacı Tip	18

2.2.4. Araştırmacı Çevre	19
2.2.5. Yaratıcı Tip.....	19
2.2.6. Yaratıcı Çevre.....	20
2.2.7. Sosyal Tip.....	20
2.2.8. Sosyal Çevre.....	21
2.2.9. Girişimci Tip	21
2.2.10. Girişimci Çevre	21
2.2.11. Düzenli Tip.....	22
2.2.12. Düzenli Çevre.....	22
2.4. Beş Faktör Kişilik Kuramı	25
2.4.1. Duygusal Dengesizlik (Nevrotiklik) Boyutu.....	27
2.4.2. Dışa Dönüklük Boyutu	27
2.4.3. Deneyime Açıklık (Açıklık) Boyutu	28
2.4.4. Yumuşak Başlılık Boyutu	28
2.4.5. Sorumluluk Boyutu	29
2.5. Holland'ın Tipoloji Kuramı ile Beş Faktörlü Kişilik Modelinin İlişkisi	29
2.6. Holland'ın Tipolojisi ve Beş Faktörlü Model Arasındaki İlişkilere Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	31
2.7. Holland'ın Tipolojisi ve Beş Faktörlü Modele Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	33

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Araştırma Grubu	37
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Çocuk Etkinlikleri Envanteri (ÇEE).....	38
3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT).....	42
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu	44
3.4. Verilerin Toplanması	44
3.5. Verilerin Analizi	45

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bulgular	46
----------------	----

V. BÖLÜM

TARTIŞMA ve YORUM

5.1. Holland'ın Realistik Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	62
5.2. Holland'ın Araştırmacı Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	64
5.3. Holland'ın Yaratıcı Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	66
5.4. Holland'ın Sosyal Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	68
5.5. Holland'ın Girişimci Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	70
5.6. Holland'ın Düzenli Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma	73

VI. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

KAYNAKLAR	80
EKLER	88
EK-1: Çocuk Etkinlikleri Envanteri	88
Ek-2: Kişisel Bilgi Formu	90
ÖZGEÇMİŞ	91

KISALTMALAR

ÇEE : Çocuk Etkinlikleri Envanteri

SDKT : Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi

TDK : Türk Dil Kurumu

ve diğ. : ve diğerleri

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Holland'ın Tipolojisine Göre Tipler, Anahtar Sözcükler ve Meslekler.....	17
Tablo 2: Holland'ın Mesleki Tiplerinden Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları	24
Tablo 3: Beş Faktör Modeli	29
Tablo 4: ÇEE'nin Test Tekrar Test Güvenirlik Katsayıları.....	41
Tablo 5. Holland'ın Mesleki Tipleri (Yetenek Boyutu) Alt boyutları, Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Ölçeği Alt Boyutlarından Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar ve Standart Sapmalar	46
Tablo 6. Holland'ın Mesleki Tipleri (İlgi Boyutu) Alt Boyutları, Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Ölçeği Alt Boyutlarından Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar ve Standart Sapmalar	48
Tablo 7: Realistik Tipinin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	50
Tablo 8: Realistik Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	51
Tablo 9: Araştırmacı Tipinin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	52
Tablo 10: Araştırmacı Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 11: Yaratıcı Tipinin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 12: Yaratıcı Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 13: Sosyal Tipinin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	56

Tablo 14: Sosyal Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 15: Girişimci Tipinin (Yetenek boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 16: Girişimci Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 17: Düzenli Tipinin (Yetenek boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	60
Tablo 18: Düzenli Tipinin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1: Kişilik Tipleri Arasındaki İlgili Mesafeleri Gösteren Altıgen Model	23
Şekil 2: ÇEE'nin Yetenek Boyutu İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi	39
Şekil 3: ÇEE'nin İlgili Boyutu İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi	40

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu kısımda, araştırmanın problemi tartışılmıştır. Bu probleme bağlı olarak araştırmanın amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırmanın temel kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Holland, meslek danışmanlığı sırasında edindiği deneyimlere dayanarak bireylerin, kişilik özellikleri açısından gruplanabileceği ve bu grupların özelliklerine uygun çevrelerde mutlu ve başarılı olabileceği kanısına varmıştır (Kuzgun, 2014). Holland (1997), ilk olarak insanları altı kişilik tipinin (realistik, araştırıcı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) her birine olan benzerliğine göre sınıflandırılabilirliğini ikinci olarak ise bireylerin yaşadıkları ve çalıştıkları çevrelerin onların altı çevre modeline (realistik, araştırıcı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) benzerliğine göre sınıflandırılabilirliğini ifade etmiştir. Bir kişinin mesleki tipi ve içinde bulunduğu çevre biliniyorsa bu eşleştirme incelenerek o bireyin meslek seçimine karşı memnuniyeti tahmin edilebilir (Ünsal, 2014). Birey-çevre uyumuna dayanan bu modelde bireylerin ve çalıştıkları çevrelerin değişim ve sosyal uyumları ile ilgili doğurguları (mesleki doyum, işte kalma süresi gibi) vardır (Özyürek, 2013). Mesleki doyum, bireylerin, kişilik tipi özellikleri ve bu tiplere uygun şekilde tanımlanan iş çevresine uyumu ile arasında pozitif ilişki vardır (Yeşilyaprak, 2008). Bir birey çevresi ile uyumundan doyum sağlamadığını düşünüyorsa, çevre değişimine yönelebilir (Özyürek, 2013). Holland, bir meslek grubundaki bireyler benzer kişiliklere sahiplerse, birçok durum veya probleme benzer şekilde tepkiler vereceklerini ve kendilerine has bir kişilerarası çevre yaratacakları ilkesini benimsemiştir (Kuzgun, 2014). Belirli özelliklere sahip bireyler bir mesleki çevrede buldukları için çevrelerindeki diğer kişiler de bu çevreyi bu özelliklere benzer biçimde değerlendireceklerdir (Özyürek, 2013). Örneğin; öğretmenlik mesleğini yerine getiren bireylerin, sosyal becerileri yüksek, sabırlı, öğretme yeteneği yüksek olması gibi belli başlı özellikleri vardır.

Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun meslek seçen ve dolayısıyla o mesleki çevrede yaşayan bireylerin meslek hayatı ve sosyal yaşamında mutlu ve başarılı olması beklenir. Bireyler seçtikleri meslek ile yaşayacağı çevreyi, sosyo-ekonomik düzeyi, birlikte vakit geçireceği insanları ve hatta evleneceği kişiyi bile seçmiş olabilir.

İlköğretim yılları kişilerin kariyer kararları hakkında tutum ve davranışlar kazandıkları kariyer kararı verme yetkinlik inançlarının geliştiği bir dönem olup, bu zamanlar bireylerin psiko-sosyal kişilik gelişimi açısından da kritik bir dönemdir (Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009). Ülkemizde literatür ve uygulamalara bakıldığında kariyer eğitimi ve danışmanlık ile ilgili konular ağırlıklı olarak lise ve üniversite sınavları ile ilişkili olarak değerlendirilmektedir (Özdemir-Yaylacı, 2007). Oysa çocukların ileriki yaşantılarında kendi kişilik özelliklerine ve sosyo-ekonomik imkânlarına uygun okul ve meslek seçimi yapabilmeleri için zengin bir kariyer gelişimi süreci yaşamalarına ihtiyaçları vardır (Bozgeyikli ve diğ., 2009). Işık (2014), çocukluk ve ilk ergenlik döneminde kariyer gelişimine ilişkin çalışmaların az olmasını bu dönemde mesleğe yönelik seçimlerin olmamasından kaynaklanabileceğini ifade etmiştir.

Algılanan yetenek ve algılanan yeteneğin gelişimi üzerindeki etkisi gelişim psikolojisi alanında önemli ilgi görmektedir (Tracey ve Ward, 1998). Çoğu araştırmacı ilgi ve yeteneklere uygun meslek seçimi yapıldığında, meslekten alınacak doyum ve başarının yüksek olacağını söylemektedir (Temel ve Aksoy, 2010). Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin erken yaşlarda farkındalığını sağlayabilen bireyler daha sağlıklı hedefler koyup, daha başarılı ve mutlu olabileceği seçimler yapabilmektedir. Işık (2014), meslek ile ilgili seçimlerin genelde 14 yaş sonrasında yapılıyor olsa bile, bireylerin daha sağlıklı kariyer seçimleri yapabilmesi için bu yaşa kadar ilgi ve yeteneklerini fark etmeleri ve bu dönemde edinecekleri bilgi ve deneyimlere, daha sağlıklı kariyer süreci geçirmeleri açısından ihtiyaçları olduğunu dile getirmiştir.

Ortaokul son sınıf, bireyin bir sonraki eğitim kurumunu ve ileride icra edeceği mesleği dolaylı da olsa seçme gibi geleceğini etkileyen önemli seçimlerin yapıldığı bir dönemdir. Günümüz eğitim sisteminde ortaokul son sınıf öğrencisinin, tercih etmek durumunda olduğu bir üst eğitim kurumu olan liselerin çeşitleri bulunmaktadır. Bazı öğrenciler ortaokuldan sonra iş hayatına girip hangi mesleği öğreneceklerine karar

vermek durumundadır. Ergenlerin okul ve meslek seçimi konularında rehberliğe ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçları gidermek adına onlara kendi ilgi, yetenek, kişilikleri ve meslek dünyası ile ilgili gerekli bilgileri vermek daha sağlıklı kararlar almalarını sağlar (Kulaksızoğlu, 2009). Sınavdan yeni çıkmış olan öğrenci yoğun kaygı ve stres yaşayabileceği için yapacağı seçimlerin daha doğru olması adına bu süreci uzman yardımı ile aşması da daha bilinçli seçimler yapması adına önemli olan diğer bir husustur. Psikolojik danışmanlar ve kariyer danışmanlarının önemli görevlerinden birisi de danışanlarının sağlıklı karar verme bilgi ve becerilerini kazanmalarına yardım etmektir (Bacanlı, 2012b). Okul psikolojik danışmanları, seçim yapması gereken ortaokul son sınıf öğrencilerinin ilgi, kişilik özellikleri ve hangi mesleki çevrede kendilerini daha mutlu hissedebileceğinin farkındalığını sağlamaya yönelik çalışmalar yaptığı takdirde, bu öğrencilerin (Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Liseleri, Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri, Çok Programlı Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri) seçimleri daha bilinçli ve etkili olabilir. Ortaokul döneminde bu gibi çalışmaların yapılması, bireyin ileriki yaşantısını da olumlu yönde etkiler. Örneğin; ortaokul döneminde yapılacak olan mesleki rehberlik hizmetleri, öğrenci Anadolu Lisesine gitme kararını vermiş ise lisede seçmek durumunda olduğu alan konusunda da yine ilgi ve kişilik özelliklerine uygun alanı seçebilmesine yardımcı olacaktır. Bir başka ifadeyle, bireyin ileriki yıllarda daha başarılı ve mutlu olabileceği kararlar verebilmesine yardımcı olabilmesi bakımından koruyucu ve önleyici rehberlik hizmeti olarak da görülebilir. Özdemir-Yaylacı (2007) da kariyer danışmanlık hizmetlerini öğrencilerin yetenek ve ilgi alanları doğrultusunda doğru meslek seçimi ve ileriki yaşlarda başarılı olmasında öncelikle kendisini tanıması daha sonra ise aile ve öğretmenlerin öğrenciyi tanımasına yardımcı olarak yönlendirici bir işlev üstlenmekte olduğunu ifade etmiştir.

Holland'ın teorisi mesleki ilgilerin kişiliğin önemli bir ifadesi olduğunu varsayar (Swanson, 1999). Meslek seçiminde kişilik özelliklerinin önemli rol oynadığının fark edilmesi, kişisel ve sosyal etkenlerin meslek seçimi ve iş değiştirme davranışı ile ilişkisi konusundaki bilgilerin artması ile başlamıştır (Kuzgun, 2014). Dolayısıyla meslek seçimi ve meslek hayatında, kişilik özellikleri önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışma ile ortaokul öğrencilerin beş faktörlü kişilik özellikleri ile mesleki tipleri arasındaki ilişkinin saptanması ve beş faktörlü kişilik özelliklerinin mesleki tipleri yordama derecesinin ölçülmesi hem rehberlik ve psikolojik danışma araştırmalarına hem de bu alanda çalışan okul psikolojik danışmanlarına, danışmanlık sürecine ve grupla rehberlik programı oluşturma ve uygulama sürecine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ortaokul son sınıf öğrencilerinin mesleki yönlendirme açısından ihtiyaçları göz önüne alındığında, bu dönemde (ortaokul) yapılacak olan rehberlik hizmetlerinin önemi oldukça açıktır. Bu dönemin, öğrencilerin bir üst kuruma geçerken yapacağı seçimler düşünüldüğünde mesleki rehberlik çalışmaları için kritik bir önemi olduğu söylenebilir. Yapılan bu araştırmanın ortaokul son sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik ihtiyaçlarını gidermede etkili olacağı ve bu konuda yapılan araştırmalara katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı; “Beş faktörlü kişilik özellikleri ile Holland’ın mesleki tipleri ile arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” problemine cevap aramaktır

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

a. Ortaokul öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, sorumluluk, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık) ölçümlerinden aldıkları puanlar ile Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından (realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) aldıkları puanlar arasında ilgi boyutu açısından anlamlı bir ilişki var mıdır?

b. Ortaokul öğrencilerinin beş faktörlü kişilik özellikleri (dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, sorumluluk, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık) ölçümlerinden aldıkları puanlar ile Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından (realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) aldıkları puanlar arasında yetenek boyutu açısından anlamlı bir ilişki var mıdır?

c. Ortaokul öğrencilerinin beş faktörlü kişilik özellikleri (dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, sorumluluk, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık) ölçümlerinden aldıkları puanlar, Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarını (realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) ilgi boyutu açısından anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

d. Ortaokul öğrencilerinin beş faktörlü kişilik özellikleri (dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, sorumluluk, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık), ölçümlerinden aldıkları puanlar, Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarını (realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) yetenek boyutu açısından anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Kişilerin kendilerini kariyer yaşamına hazırlayan eğitim süreci boyunca başarılı olabilmeleri ve doğru seçimler yapmaları için erken yaşlarda kariyer gelişim ve planlama hizmetlerinin başlatılması önemli bir husustur (Özdemir-Yaylacı, 2007). Usluer (2012) hayatın belli dönemlerinde alınan kararlar ve yapılan seçimlerin bireylerin yaşamını biçimlendiren önemli unsurlar olduğunu ve meslek seçimi kararının da bunlardan birisi olduğunu vurgulamıştır.

Ortaokul döneminde bireyler devam edecekleri üst eğitim kurumunu belirlemek durumundadırlar. Verilecek bazı kararlarda, bireylerin karar vereceği konu ile ilgili bilgisinin kısıtlı olması çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Meslek seçimi de kişilerin yaşantısında karar vermek durumunda oldukları bazı dönemleri içeren bir süreçtir. İnsan yaşamının büyük kısmını çalışma hayatı oluşturacağı için verilecek bu kararlar oldukça önemlidir. Şüphesiz ki bireylerin mutlu, huzurlu ve istedikleri gibi bir yaşam sürmelerinde meslek seçimi önemli rol oynamaktadır.

İstenen mesleğin özelliklerinin bilinmesi ve kişinin özellikleri ile tutarlı olması, meslek seçimi kararının isabetli olmasını sağlar (Usluer, 2012). Bireyler meslek seçimi hususunda kişilik özellikleri, yetenek ve ilgilerine uygun olup olmadığına bakmadan hareket ettiği zaman, iş yaşamında, yapacağı işin gerektirdiği yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerine sahip olmadıkları için başarısız ve mutsuz olabilmektedir. Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini bilerek hareket eden bireyler ise başarılı ve mutlu bir hayat sürdürebilirler. Ülkemizde eğitimin birçok evresinde bireylerin gelecekte seçeceği meslek ile ilgili dolaylı da olsa seçimler yapması beklenmektedir. Ortaokuldan sonra liseye geçiş evresinde birçok lise türünün olması ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin farkında olmayan öğrencileri kararsız hale getirebilir. Lise dönemindeki alan seçiminde de bireyler aynı kararsızlığı yaşayarak geleceklelerini etkileyecek hususlarda zorluk

yaşayabilirler. Yine lise son sınıfta üniversite bölümü tercih edecek olan öğrenci tekrardan bir karar süreci ile karşılaşmakta olup, üniversitenin herhangi bir bölümünden mezun olan bir bireyde elindeki diploma ile icra edebileceği iş seçenekleri arasında karar verme aşamasına gelir. Bireylerin en erken yaşta ilgi profillerini, yeteneklerini ve kişilik özelliklerini bilerek bu sürece başlaması daha doğru seçimler yapmalarına yardımcı olabilir.

Kişilik, ilgiler ve bilişsel yetenek psikoloji için üç ayrı araştırma konusudur (Major, 2013). Öğrencilerin mesleki tercihlerinde önemli rol oynayan kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri (yetenek ve ilgi boyutları açısından) arasındaki ilişkinin incelenmesi bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Bu konu, mesleki rehberlikte, bireylerin yetenekleri, ilgi profilleri ve kişilik özellikleri üzerinde çalışan okul psikolojik danışmanları ve araştırmacılar için oldukça önemli bir konudur. Ülkemizde şimdiye kadar Holland'ın mesleki tipleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt dışı literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili oldukça fazla araştırmanın bulunduğu görülmektedir (Costa, McCrae ve Holland, 1984; Ackerman ve Heggstad, 1997; Barrick, Mount ve Gupta, 2003; Gottfredson, Jones ve Holland, 1993; Larson, Rottinghaus ve Borgen, 2002; Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R., 2006; Schinka, Dye ve Curtiss, 1997; De Fruyt ve Mervielde, 1997; Hogan ve Blake, 1999; Cotter ve Fouad, 2011).

Bu çalışmada beş faktörlü kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişki ve beş faktörlü kişilik özelliklerinin, Holland'ın mesleki tiplerine etki düzeyi incelenecektir. Ayrıca bu çalışma ile Holland'ın mesleki tipleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin doğasının daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmada yer alan katılımcıların, çalışmada kullanılan veri toplama araçlarına doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Yapılan çalışmanın verileri, 2015 – 2016 eğitim-öğretim yılında, Ankara ve Konya illerinde öğrenim görmekte olan 8. sınıf öğrencilerinden toplanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, benzer özelliklere sahip öğrenciler için genellenebilir niteliktedir.

Bu çalışma, araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlı kalmıştır.

1.6. Tanımlar

TDK sözlüğünde meslek: “Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016).

Çevre: Holland birbirine benzeyen bireylerin bir çevre oluşturduğunu dile getirmiştir. Bireyler kendilerine has ilgi, eğilim ve yetenekleri ile tutarlı sorunlar arayarak ve kendi eğilimlerine benzer bireylerin bulunduğu çevreleri isteyeceklerdir dolayısıyla tipler bir araya geldiklerinde, temsil ettikleri tipi yansıtan bir çevre oluşacaktır (Kuzgun, 2009b).

Realistik: Mekanik yatkınlığa sahip, içine kapanık ve sezgileri düşük olan realistik bireyler makine veya aletlerin sistematik manipülasyonunu içeren aktiviteleri tercih ederler. Kamyon şoförü, marangoz, makine operatörü gibi (Russell, 2005).

Araştırmacı: Analitik, entelektüel, meraklı, hassas, titiz, bilgili, bilimsel araştırmalara yatkın olan araştırmacı bireyler, sistematik gözlemleri ve fiziksel, biyolojik ve kültürel fenomenlerin gözlem ve manipülasyonunu içeren aktiviteleri tercih ederler. Biyolog, kimyager, matematikçi, fizikçi gibi (Russell, 2005).

Yaratıcı: Yaratıcı, idealist, hayalperest, hayal gücü kuvvetli, hassas ve duyarlı olan yaratıcı bireyler belirsiz ve sistematik olmayan aktiviteleri tercih ederler. Ressam, müzisyen, yazar gibi (Russell, 2005).

Sosyal: Arkadaş canlısı, anlayışlı, güven veren, sosyal, sıcak, yardımsever olan sosyal bireyler, insanları bilgilendirmeyi, yetiştirmeyi, geliştirmeyi iyileştirmeyi ya da başkalarını aydınlatmayı tercih ederler. Öğretmen, terapist gibi (Russell, 2005).

Girişimci: Hırslı, girişken, sosyal, kendine güvenen, baskın ve ikna gücü yüksek olan girişimci bireyler kendi çıkarları doğrultusunda amaçları olan meslekleri tercih ederler. Satış elemanı, siyasetçi, iş idarecisi gibi (Russell, 2005).

Düzenli: Pratik, uygun, sistemli ve gerçekçi olan geleneksel bireyler veriyi kullanmayı ya da düzenlemeyi tercih ederler. Sekreter, banka memuru, memur, muhasebeci gibi (Russell, 2005).

Kişilik: Bireylerin farklı zaman ve durumlarda ayırt edici davranış düzenlerini etkileyen, karmaşık ve psikolojik nitelikler bütünüdür (Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Duygusal Dengesizlik (Nevrotizm): Duygusal dengesizlik düzeyi yüksek olan bireyler güvensiz, kaygılı, kendine acıyan duygusal bireylerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Düşük olan bireyler ise sakin, iyi uyum göstermiş bireylerdir (Burger, 2006).

Dışa Dönüklük: Dışa dönük bireyler sosyal, enerjik, iyimser, sıcakkanlı ve girişken, içe dönükler bu özellikleri göstermeseler de asosyal, enerjisi olmayan insanlar olarak söylenmesi yanlış olacaktır (Burger, 2006).

Deneyime Açıklık (Açıklık): Deneyime açıklık boyutunu oluşturan özellikler arasında yeni görüşleri kabul etme isteği, çok boyutlu düşünme, hayal gücü zenginliği ve zihinsel merak vardır (Burger, 2006).

Yumuşak Başlılık (Uyumluluk): Yumuşak başlılık düzeyi yüksek olan bireyler, yardımsever, cömert, kabul edici, iyi huylu bireylerken; yumuşak başlılık düzeyi düşük bireyler, şüpheli, eleştirici, çabuk kızan ve düşmanca bireylerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Sorumluluk (Öz disiplin): Sorumluluk düzeyi yüksek olan bireyler düzenli, planlı ve kararlı bireylerken sorumluluk düzeyi düşük olan bireyler dikkatsiz, dikkati kolay dağılan ve güvenilmez bireylerdir (Burger, 2006).

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusunu oluşturan ilgili kuram ve kavramlarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Öncelikli olarak mesleki rehberlik kuramları ve Holland'ın Tipoloji Kuramı daha sonra ise Beş Faktör Kişilik Kuramı hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Özellik-Faktör Uyumlu Kuramlar

Tarihsel süreçte meslek alanlarına uygun bireylerin yerleştirilmesi için yapılan çalışmalar ile mesleki rehberlik oluşumu, mesleki rehberlik kuramlarından önceye dayanmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, ABD'de eğitimciler, öğrencilere iş imkânları ve iş ortamına uyum için gereken davranışlar hakkında bilgi vermeye başlamasıyla mesleki rehberlik uygulamaları ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise Parsons'ın kurmuş olduğu meslek bürosunda yetişkin bireyleri özelliklerine uygun olan meslek alanlarına, okullarda da öğrencileri eğitim programına yerleştirme hizmetleri başlamıştır (Kuzgun, 2009b).

Özellik-etmen kariyer kuramlarının temeli, Frank Parsons tarafından yazılan “Bir meslek seçmek” (Choosing a Vocation) isimli kitapta adı geçen yazarın görüşlerine dayanmaktadır (Ünsal, 2014). Parsons'un başlattığı bu model, daha sonra Minnesota Üniversitesi'nden; Williamson, Peterson ve Darley tarafından geliştirilerek “Özellik-Faktör” kuramına dönüştürülmüştür (Kuzgun, 2014). Bu kuram mesleklerin gerektirdiği niteliklerle, insanların sahip olduğu farklı özelliklerin ölçülerek eşleştirilebileceği varsayımına dayanmaktadır (Yeşilyaprak, 2008).

Mesleki rehberliğin ilk yıllarında, çeşitli meslek sahiplerinin özelliklerinin ölçme araçları ile saptanmasına, diğer taraftan aynı araçlarla danışanların özellikleri değerlendirilip bu iki kaynaktan edinilen verilerin eşlenerek bireylerin mesleklere yönlendirilmesi sağlanıyor ve bu yöntemle bireylerin mutlu ve başarılı olabileceği varsayılıyordu (Kuzgun, 2014).

Minnesota Üniversitesi meslek psikologları, ölçme araçları geliştirmiş olup aynı zamanda Meslekler Sözlüğü, değerlendirme ve tanılama stratejileri, danışma teknikleri ile ilgili eserler yazmışlardır ve Minnesota Üniversitesi'nden Williamson, Özellik-Etmen Kuramını yalnızca meslek danışmanlığında değil aynı zamanda bireysel psikolojik danışmada da kullanabilen bir kuram hâline getirerek bu kuramın Parsons'tan sonraki en önemli temsilcisi olmuştur (Bacanlı, 2012a).

Bu alandaki ilk kuram olarak kabul edilen Parsons'ın Özellik-Etmen Kuramı ardından ortaya çıkan İş Uyumu Kuramı ve Holland'ın Tipoloji Kuramı da meslek çevresi ve birey özelliklerinin ölçülüp eşleştirilmesine dayalı kuramlardır (Bacanlı, 2012a).

2.1.1. Parsons'ın Özellik-Etmen Kuramı

Parsons'ın Özellik-Etmen Kuramında geçen "özellik" kelimesi, bireyin zihni ya da sinir sisteminde yerleşik hâlde olan sinirsel ve fiziksel yapılara bağlı olarak ortaya çıkan ve ölçülebilen niteliklerdir. Etmen kelimesi ise bir meslekte görev yapan insanların önemli özelliklerini ayırt etmek için kullanılan istatistiksel bir yaklaşımdır (Bacanlı, 2012a).

Ölçme araçları ile meslek üyelerinin niteliklerinin saptanması ve aynı araçlarla bireylerin özelliklerinin değerlendirilip bu iki kaynağın verileri eşlenerek bireylere başarılı ve mutlu olacakları meslekleri bulabilecekleri varsayılıyordu (Kuzgun, 2014). Parsons ve meslektaşları danışma sürecinde üç ardışık aşamalı bir süreç izlemekteydi. Bunlar; bireyin kendi özelliklerinin belirlenmesi, farklı meslekler ve iş alanlarının özelliklerine ilişkin bilgilerin toplanması, ilk iki aşamada elde edilen bilgilerin eşleştirilip bireye en uygun meslek veya işin saptanması şeklindedir (Ünsal, 2014).

Bireyin kendini tanıma evresinde, danışanın kişilik özelliklerini tanıması amacıyla yetenek testleri, ilgi ve değer envanterleri ile zekâ testlerinden yararlanılmakta olup ikinci aşamada ise işverenlerin iş ilanları ve Meslek Sözlüğü gibi kaynaklardan faydalanmakla birlikte bireylere çeşitli ev ödevleri vererek, kendilerinin de bilgi toplamaları sağlanmıştır. İlk iki aşamada elde edilen bilgilerin mantıklı bir şekilde eşleştirilmesi aşamasında ise danışmanlar danışanları ile tartışmaktaydı (Bacanlı,

2012a). Üçüncü aşama, önceki aşamalar eğer lâıyığı ile yapılmışsa daha kolay geçmekteydi (Ünsal, 2014). Bu süreçte danışmanlar öğretmen gibi öğretici bir tutum sergilemekteydi. Danışanların kendi nitelikleri hakkında gerçekçi bilgilere sahip olmadığı zamanlarda, bireylerin kendine ilişkin gerçekçi farkındalık sağlamaları açısından öğretici bir duruş sergilenmekteydi (Bacanlı, 2012a).

Karakteristik Özellik-Etmen Kuramına yönelik eleştiriler incelendiğinde, yalnızca test puanlarına ve dışsal değerlendirme ölçütlerine önem verip benlik kavramına önem vermemesi yer almaktadır (Özyürek, 2013). Ayrıca yönlendirici bir yaklaşım tarzını benimsemesi, bir başka ifadeyle psikolojik danışmanın otoriter konumda olması, birey ve mesleklerin özelliklerini statik bir yapı olarak görerek, meslek danışmanlığını yalnızca iş arama döneminde olan bireylere yönelik bir yardım süreci olarak değerlendirilmesi ve meslek seçiminde herkes için tek bir doğru meslek seçimi kararı olduğu varsayımı da kurama yöneltilen eleştiriler arasındadır (Yeşilyaprak, 2008).

Özellik-Etmen Kuramının meslek danışmanlığı ve rehberliği alanına önemli katkıları olmuştur. Meslek seçimi sürecinde önemli etkisi olan kişilik analizi ve iş analizi çalışmaları ilk defa Parsons ve arkadaşları tarafından başlatılmış olup, yine Parsons ve arkadaşları tarafından kısıtlı olan psikoloji ve ölçme bilgilerine rağmen bazı ölçme araçları geliştirilmiştir. Bu ölçme araçları ise daha sonra geliştirilen ölçme araçlarına öncülük etmiştir (Bacanlı, 2012a).

2.1.2. İşe Uyum Kuramı

Bu kuram mesleklerini icra ederken psikolojik veya fiziksel zarar görmelerinden dolayı tedavi gören bireylerin işe uyum sağlama süreçlerini anlamak için gerçekleştirilen bir proje ile ortaya çıkmıştır. Minnesota üniversitesinden René Dawis ve Lloyd Lofquist ve arkadaşları bu proje ile bireylerin iş doyumu, performansı, ilgi, ihtiyaç vb. konularda veri toplamışlardır. Bu verilerin analizi neticesinde teorik bir odak noktasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Son olarak elde edilen bilgiler kariyer danışmanlığında kullanılabilir bir kuramın oluşmasına olanak sağlamıştır (Aktaran: Ünsal, 2014). 1964 yılında bu kuramın kurucuları olan Dawis, England ve Lofquist tarafından yazılan kitap ise kuramı anlatan ilk kitaptır (Bacanlı, 2012a).

İşe uyum kuramı bireylerin kariyer seçimleri ve iş çevresine uyumları konularını ele alır (Erdoğan, 2003). Bu kuramın temel mantığı ise Holland'ın tipoloji kuramında olduğu gibi birey ve mesleklerin önemli özelliklerini belirlemek ve bunları birbirleri ile birleştirmektedir (Ünsal, 2014). Kurama göre kişiler iş çevresine uyum sağlama ve bu uyumu devam ettirme çabası içindedirler (Erdoğan, 2003). Kişisel özellikler ile çevresel etmenlerin bir araya geldiği özel birleşim, davranışların sonucunu belirler. Bir başka ifadeyle yüksek birey performansı çıktısı için kişisel özellikler ile çevresel faktörlerin birbirlerine denk olması gerekir (Ünsal, 2014). Kişinin kıdemi, çalıştığı iş veya örgütten tatmin olması, kişinin iş çevresine uyumu ile yakından ilgilidir (Erdoğan, 2003).

Kuram, birey ve çevrenin birbirlerini sürekli etkilediği ve değiştirmeye çalıştığını vurgular. Örneğin; çalıştığı işten memnuniyetsizlik duyan biri işinden memnun olmadığı yönleri kurum yönetimi ile paylaşarak bunların düzeltilmesini isteyebilir ve böylelikle çevresel koşullarda değişiklik yaratmak için harekete geçmiş olur. Aynı şekilde yöneticiler de iş performanslarından memnun olmadıkları kişilere geri bildirim vererek, çalışanların performanslarını artırdıklarında, çevrenin birey üzerinde değişiklik yaptığı görülebilir (Ünsal, 2014).

İş tatmini-iş tatminin sebepleri ve kıdem gibi konularda kuramın varsayımlarını destekleyen bulgular bulunmaktadır ve ayrıca işe eleman alma - yerleştirme konularında da bu kuram önemli katkılar sağlamıştır (Erdoğan, 2003). Kuram, özellikle iş doyumsuzluğu yaşayan, işinin gerektirdiği talepleri karşılamakta yetersiz kalan, kariyer konularında kararlarını netleştirmek isteyen, emeklilikten sonra ne yapacağını kararlaştırmak isteyen bireyler için uygundur (Ünsal, 2014).

İş uyumu kuramı rehberlik alanında pek çok ölçme aracının geliştirilmesine yardımcı olmuş, özellikle ülkemizde iş doyumu konusunda yapılan araştırmalarda bu kuram kapsamında geliştirilen ölçekler kültürümüze uyarlanarak kullanılmıştır (Bacanlı, 2012a).

Hangi kabiliyet ve tercihlerin birleşimlerinin iş uyumunu etkilediğinin ortaya konmaması ve kariyer seçiminde politik, ekonomik ve sosyal etkenlerin göz ardı edilmesi ise kurama yöneltilen eleştiriler arasında yer almaktadır (Erdoğan, 2003).

2.1.3. Holland'ın Tipoloji Kuramı ve Temel Varsayımlar

Holland'ın teorisi ortaya çıktığından beri eğitim ve meslek danışmanlığında öne çıkan paradigmalardan biri olmuştur (De Fruyt ve Mervielde, 1996). Holland'ın tipoloji kuramının amacı bireylere mesleki davranışı açıklamak ve meslek seçimi yaparken veya değiştirirken mesleki doyum sağlamalarına yardımcı olmaktır (Ünsal, 2014). Bu kuram, kişilik ile mesleklerin gerektirdiği etkinlik veya çevre arasındaki ilişkiye dayanır (Kuzgun, 2009a).

Holland, bireyleri kişilik özellikleri açısından altı grupta toplar ve bu grupların oluşturdukları çevreleri de aynı isimlerle gruplandırır (Kuzgun, 2014). Bu altı kişilik tipi; Realistik (Realistic), Araştırmacı (Investigatory), Yaratıcı (Artist), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Düzenli (Conventional) olarak adlandırılmış olup aynı şekilde bireylerin yaşadıkları veya çalıştıkları çevrelerde aynı isimlerle, bir başka ifadeyle realistik çevre, araştırmacı çevre, yaratıcı çevre, sosyal çevre, girişimci çevre ve düzenli çevre veya ortam olarak adlandırılır ve bu tip ve çevrelerin İngilizce isimlerinin baş harfleri ile sembolleştirilerek (Realistic “R”, Investigatory “I”, Artist “A”, Social “S”, Enterprising “E”, Conventional “C”) oluşan sözcük RIASEC modeli olarak tanımlanır (Ünsal, 2014). Her RAYSGD (RIASEC) tipi, bireylerin kişilik özellikleri, davranışları, tercih ettikleri aktivite ve karakterlerin benzersiz bir grubunu simgeler. Kişiler; bir, iki ya da tüm altı mesleki tipe benzeyebilirler ve bireyler sıklıkla birbirini tamamlayıcı çevreler araştırırlar (Dozier, 2013). Birey hangi kişilik özelliğine sahip ise, aynı özelliğe uygun olan mesleki ortamda (çevrede) mutlu olma ve kendini geliştirme olanağına sahip olacaktır (Üre, 2010).

İnsanların kişilik tiplerinin oluşması aileleri, akranları, içinde buldukları sosyal sınıf ve kültürleri gibi bazı etkenlerin etkileşimi sonucu oluşur (Ünsal, 2014). Örneğin; çiftçi olan babasına yardım etme amacı ile çalışan bir çocuk realistik çevre üzerinde deneyim kazanır. Babası avukat olan bir çocuk ise babasının bürosunda ona yardım ederken girişimci çevrede deneyim kazanır. Çocuğun bu gibi özel deneyimleri ve özel kalıtımı ile birey bazı etkinlikleri tercih etmeye, bazılarında ise kaçınmaya yönelecek ve zamanla bu tercihler bireylerde belirgin ilgiler hâlini alacaktır (Kuzgun, 2014). Deneyimlerin yanında bireylerin ilgi ve yetenekleri, kişinin düşünme ve algılamasını

etkileyen bir kişilik eğilimi ortaya koymasına neden olur ve kişilik tipleri belirginleşmeye başlar (Ünsal, 2014).

Bir kişide Holland'ın tiplerinden, yalnızca bir tanesine uygun olduğu az rastlanan bir durum olduğu gibi tamamıyla bir tipten oluşan iş ortamı da bulunmamaktadır (Bacanlı, 2012a). Holland, kişilik tiplerini belirlemek amacıyla Mesleki Tercih Envanteri (Vocational Preference Inventory) ve Kendini Araştırma Ölçeğini (Self-Directed Search) geliştirmiştir. Kendini Araştırma Ölçeğinde bir bireyin kişilik örüntüsü üç harfli kodla (en yüksek puanlarını aldığı üç kişilik tipi) gösterilmektedir (Kuzgun, 2014). Örneğin bir kişi sırasıyla sosyal, girişimci ve yaratıcı tip puanlarından yüksek puan almışsa kişinin kodu SGY olacaktır.

Holland kuramını oluştururken aşağıdaki ilkeleri benimsemiştir:

Meslek seçimi kişiliğin bir ifadesidir:

Mesleki rehberliğin ilk yıllarında, ilgi envanterlerinden alınan puanlar dikkate alınarak, uygun meslekler bireye önerilmekte ve mesleki yöneltme hizmetlerinde ilgi envanterlerinden yararlanılmaktaydı (Yeşilyaprak, 2008). Bu yaklaşımda meslek seçimi, kişinin ilgilerinin bir fonksiyonu olarak görülmekle birlikte kişisel ve sosyal etkenlerin meslek seçme ve iş değiştirme davranışı ile ilişkileri hususunda bilgiler arttıkça meslek tercihlerinde kişilik özelliklerinin de rol oynadığı anlaşılmıştır (Kuzgun, 2014).

İlgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir:

İlgiler kişiliğin bir yönünü oluşturmakta ve ilgi envanterleri ise bireylerin öz kavramını yansıtmaktadır. Mesleki ilgiler kişiliğin bir ifadesi ise ilgiler; iş hayatında, okul başarısında, hobi ve eğlence faaliyetlerinde ifade buluyor demektir (Kuzgun, 2014). Holland, tamamen meslek isimlerinden oluşan ve meslek tercihlerinin kişiliğin yansıması olduğu görüşüne dayanan Mesleki Tercih Envanteri'ni (Vocational Preference Inventory) geliştirmiştir. Bu ölçeğin geliştirilmesinin altında yatan mantık, meslek seçiminin; bireyin motivasyon, bilgi, kişilik ve yeteneğini gösteren bir eylem olmasıdır (Yeşilyaprak, 2008). Bir meslek, o mesleği icra eden bireyler hakkında bazı bilgileri göstermekte olup, seçtiği meslek bireyin kendi ile ilgili içgörü, yetenek ve

algılama biçimini, o meslek hakkındaki bilgisini ve o mesleğe girme arzusunu gösterir (Kuzgun, 2014).

Mesleki kalıplar güvenilir, önemli psikolojik ve sosyolojik anlama sahiptir:

Günlük hayatımızda, farklı mesleklerde çalışan kişiler ile ilgili her zaman doğru olmasa da bazı faydalı fikirler ediniriz. Örneğin; satıcıların ikna edici, avukatların atılgan, öğretmenlerin sevecen olduklarını düşünürüz. Geçmişte bu yargılara şüphe ile bakılırdı ancak araştırmalar bu yargıların az çok geçerli olduğunu ortaya koymuştur (Yeşilyaprak, 2008). İlgili envanterlerinin birçoğu kişilerin meslekleri aynı şekilde algıladıkları ve zaman boyunca aynı kaldığı varsayımına dayanmaktadır. Eğer bu algılar geçerli değilse ilgili envanterleri de geçerli değildir (Kuzgun, 2014).

Bir mesleğin üyeleri benzer kişilik özelliklerine ve özgeçmişe sahiptir:

Bir mesleğe giren birey, belli kişilik özellikleri ve özgeçmişe sahip olduğu için o mesleğe giriyorsa, her meslek benzer kişilik özelliklerine sahip bireyleri çeker. Şayet benzer kişilikler gerektiren mesleklerin bulunduğu gruplamalar yapmak istersek, birbirine benzeyen bireyleri sınıflandırarak gruplamamız gerekecektir (Özyürek, 2013). Hukukçu, hekim ve mühendisler üzerine yapılan araştırmalar, meslek grubundaki bireylerin benzer geçmişe sahip olduklarını göstermektedir (Kuzgun, 2014).

Bir meslek grubundaki insanlar birbirine benzedikleri için birçok uyarıcıya ve soruna benzer şekilde tepkide bulunurlar ve kendilerine özgü kişiler arası çevre oluştururlar. Bir mesleki çevredeki bireyler belirli özelliklere sahip olduklarından dolayı, çevrelerindeki diğer bireylerde bu çevreyi, bu özelliklere benzer şekilde değerlendirecektir (Özyürek, 2013). Holland, bu konu ile ilgili yapılan araştırmaları özetleyerek, üniversitede çeşitli programlarda yer alan öğrencilerin önemli bir yüzdesinin benzer profiller oluşturacağını dile getirmiştir (Kuzgun, 2014).

Mesleki doyum, bir mesleği sürdürme ve başarılı olma, bireyin kişiliği ile bulunduğu çevre arasındaki bağdaşıma bağlıdır:

Zevkleri, yetenekleri, değerleri kendimize benzeyen arkadaşlar içinde kendimizi rahat hissettiğimiz gibi bize psikolojik açıdan uygun olan bir meslekte büyük ihtimalle

daha iyi çalışabilir ve başarılı olabiliriz. Meslek psikolojisi literatürü bu varsayımı destekleyen verilerle doludur (Kuzgun, 2014).

Holland'ın kuramı aşağıdaki dört temel sayılıya dayanmaktadır (Holland, 1997):

1- Amerikan kültüründeki çoğu insan altı kişilik tipinden biri ile karakterize edilebilirler. Bunlar; realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenlidir.

2- Altı model çevre vardır. Bunlar; realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli çevrelerdir. Her çevre belli bir kişilik tipinin baskın olduğu ortamdır ve her bir çevre özel problemler ve fırsatlardan oluşan fiziksel ortamın simgesidir.

3- İnsanlar yeteneklerini ve becerilerini kullanmalarına, tutum ve değerlerini ifade etmelerine, üstesinden gelebilecekleri rolleri oynamalarına izin verecek çevreler araştırılır.

4- Davranış, kişilik ve çevre arasındaki etkileşim tarafından belirlenir.

Tipler en iyi biçimde aşağıda (Tablo: 1) gösterildiği gibi her tipe uyuşacak meslek örnekleri ve anahtar kelimeler kullanarak betimlenir (Bacanlı, 2012a).

Tablo 1: Holland'ın Tipolojisine Göre Tipler, Anahtar Sözcükler ve Meslekler

Tip	Anahtar Sözcükler	Meslekler
Gerçekçi-G (Realistic-R)	Pratik becerilere sahiptir. İnsanlar yerine makine veya araçlarla çalışmayı tercih eder.	Teknisyen Çiftçi Pilot
Araştırmacı-A (Araştırmacı) (Investigative-I)	Analitik ve ayrıntıcıdır. Problem çözmekten ve araştırma yapmaktan hoşlanırlar.	Kimyager Jeolog Araştırmacı
Sanatçı-Sn (Yaratıcı) (Artistic-A)	Artistik veya yaratıcı yeteneğe sahiptirler. Problem çözerken hayal gücü ve sezgilerini kullanırlar.	Müzisyen Artist İç Mimar
Sosyal-S (Social-S)	Üst düzey sosyal becerilere sahiptirler. Grup halinde çalışmaktan, insanlarla iletişim kurmaktan keyif alırlar.	Öğretmen Sosyal Hizmet Uzmanı Psikolog
Girişimci-Gr (Enterprising-E)	Konuşma ve pazarlık etme, liderlik özelliklerine sahiptir. Amaçlarını gerçekleştirmek için insanları yönlendirmekten hoşlanırlar.	Satış görevlisi Avukat Menajer
Geleneksel-Gl (Düzenli) (Conventional-C)	Pratik ve sistematik çalışırlar. Ayrıntılara dikkat edip, planları iyi takip ederler.	Bankacı Sekreter Muhasebeci

2.2. Holland'ın Tipoloji Kuramında Altı Kişilik Özelliği ve Çevre

2.2.1. Realistik Tip

Realistik kişilik tipi özelliklerini taşıyan bireyler, hobilerinde ya da işlerinde alet veya makine kullanmaktan hoşlanırken soyuttan veya teoriden hoşlanmayıp somut ya da pratiğe yönelirler (Ünsal, 2014). Realistik tiplerin en belirgin özellikleri doğal, hoşgörülü ve sabırlı olmalarıdır (Esen-Çoban, 2012). Ayrıca bu bireyler mekanik

yeteneği ve ilgisi gelişmiş, maskülen, açık havada dolaşmaktan hoşlanan, para, statü ve güce önem veren kişilerdir (Kuzgun, 2009b). Bu bireyler sosyal beceri gerektiren durumlarda başarılı olamazlar ve sözel etkileşim gerektiren işlerden sıkılırlar (Esen-Çoban, 2012). Çatı onarma, elektronik ve otomotiv tamirati, çiftçilik ve tesisatçılık gibi teknik alanlarda çalışmaktan hoşlanan bu bireyler çoğunlukla problemlere, mekanik veya kişisel olsun, pratik ve problem çözmeye dayalı bir tutum ile yaklaşırlar (Bacanlı, 2012a). Ulaştırma, tarım, imalat ve orman gibi alanlarda çalışan teknik ve teknikerler bu gruba girmektedir (Kuzgun, 2014).

Realistik tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

Esnek olmayan	Doğal	Materyalist	Pratik
Samimi	Israrıcı	Normal	Gerçekçi

2.2.2. Realistik Çevre

Bireyi yönlendiren makine, alet ve hayvanları içeren realistik iş ortamı, bireylerden elektronik teçhizatı onarmak, araba veya kamyon kullanmak, makineleri tamir etmek ve hayvanları gütmek gibi beceriler istemektedir (Bacanlı, 2012a). Realistik iş ortamlarında hayvanlarla ya da fiziksel objelerle ilgilenmek diğer bireylerle iletişime girmekten daha önemli görülür (Ünsal, 2014). Fabrikalar ve inşaat alanları, realistik insanların kendini geliştirmesi için gerekli olan aletleri içeren ortamlara örnek teşkil eder (Bacanlı, 2012a).

2.2.3. Araştırmacı Tip

Araştırmacı kişilik tipine sahip bireyler, zekâlarını kullanabilecekleri, bilimsel ya da teknik metinleri okuma ve tartışmaktan, bilimsel problemler çözmekten hoşlanırken diğer insanları denetlemekten ve kişisel problemleri ile ilgilenmekten hoşlanmayabilirler (Ünsal, 2014). İş ortamında problemlerin çözümünde araştırmacı becerilerine başvuran araştırmacı bireyler kendilerini akademik becerilere sahip ve zihinsel olarak güçlü algılama eğilimindedirler (Kuzgun, 2014). Bu bireyler çekingen ve içe dönük tipler olup popüler olmaktan hoşlanmazlar (Esen-Çoban, 2012). Analitik düşünen, eleştirel, meraklı, bağımsız,

alçakgönüllü, pasif, çekingen, mantıklı gibi kişilik özellikleri ile tasvir edilirler (Kuzgun, 2014). Biyolog, genetikçi, veteriner, fizikçi, matematikçi ve antropolog gibi meslekler, araştırmacı mesleki tip grubunda yer alır (Esen-Çoban, 2012).

Araştırmacı tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

Analitik	Akılcı	Karmaşık	Mütevazi
Bağımsız	Meraklı	Karamsar	İçe kapanık

2.2.4. Araştırmacı Çevre

Problemlere matematiksel ve bilimsel yeteneklerle çözüm aramayı gerektiren araştırmacı çevrede bireyler problem çözerken soyut ve karmaşık düşünmeye yönlendirilir ve bireyler bu ortamlarda problemleri çözmek için insani ilişkiler kullanma konusunda zorunlu tutulmazlar (Bacanlı, 2012a). Araştırmacı tipe sahip bireyler araştırmacılık ile ilgili mesleklerden hoşlanırlar (Ünsal, 2014). Analitik düşünme yeteneklerini kullanmaya olanak sağlayan mesleklere fizikçi, matematikçi, biyolog, fen bilgisi öğretmeni, bilgisayar programcısı örnek verilebilir (Bacanlı, 2012a).

2.2.5. Yaratıcı Tip

Yaratıcı mesleki tip özelliğini taşıyan bireyler kendilerini sistematik olmayan, serbest biçimde resim, müzik veya edebiyat gibi sanatsal alanlarda ifade etmeyi tercih ederler ve yatkın oldukları alanlardaki yeteneklerini geliştirmek isterler (Ünsal, 2014). Bu bireylerin coşku ve heyecanları dengesizdir (Esen-Çoban, 2012). Karşılaştıkları problemleri artistik becerilerini kullanmaya çalışarak çözmeye çalışan bu bireyler karmaşık, düzensiz, duygusal, dişil, hayal gücü zengin, sezgilerine güvenen, kurallara uymayan gibi özellikler taşımaktadır (Kuzgun, 2014). Ressam, sanatçı, dekoratör, moda tasarımcısı ve mimarlık gibi meslekleri tercih eden kişiler yaratıcı mesleki tipin özelliklerini gösterirler (Esen-Çoban, 2012).

Yaratıcı tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

Hayal gücü kuvvetli	Özgün	İdealist	Duygusal
Açık	Bağımsız	Pratik olmayan	Uyumsuz

2.2.6. Yaratıcı Çevre

Kişisel anlatımı ve yaratıcılığı destekleyen yaratıcı çevre bireyin ortaya bir ürün koymasına olanak sağlar (Bacanlı, 2012a). Yaratıcı ortam, rahat, açık, kişisel ifadeyi ve yaratıcılığı teşvik eden özgür ortamdır (Ünsal, 2014). Bu çevre bireylere zamanı kullanmada, kıyafet seçiminde ve duygularını ifade etmede çeşitli imkânlar sağlar (Bacanlı, 2012a). Fotoğrafçılık, oyunculuk, yönetmenlik ve grafik tasarımcılığı gibi meslekler yaratıcı tiplerin uygun oldukları mesleklere örnek olarak verilebilir (Ünsal, 2014).

2.2.7. Sosyal Tip

Bu kişilik tipine sahip bireyler, diğer insanlara kişisel ve mesleki problemlerinde yardım etme gibi aktivitelerden hoşlanırken, makinalarla çalışmaktan hoşlanmazlar (Ünsal, 2014). Bu bireyler sosyal ortamları, sosyal meslekleri tercih ederler ve herhangi bir problemle karşılaştıklarında bu sorunları sosyal becerilerini kullanarak çözmek isterler (Kuzgun, 2014). Sosyal mesleki tipe sahip bireyler problemleri takım çalışması ya da tartışma yolu ile çözmekten hoşlanırlar (Ünsal, 2014). Bu tip bireyler, dost canlısı, ikna edici, içgörü sahibi, sorumlu, sosyal, cömert, idealist, nazik anlayışlı, ince düşünceli vb. özellikler ile tasvir edilebilir (Kuzgun, 2014). Psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, psikolojik danışmanlar ve öğretmenler bu mesleki tipe sahip özellikleri taşımaktadır (Esen-Çoban, 2012).

Sosyal tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

Yardımsöver	Sosyal	Sıcak	Anlayışlı
İş birlikçi	Arkadaş canlısı	İdealist	Sorumluluk sahibi

2.2.8. Sosyal Çevre

Sosyal çevre bireylerin birbirlerine karşı esnek ve anlayışlı olmalarını sağlayan, birbirlerinin kişisel problemlerine yardım edebildikleri, diğer insanları psikolojik olarak etkileyebildikleri ve sosyal olarak sorumlu oldukları çevre olarak tanımlanabilir (Bacanlı, 2012a). Sosyal ortamlar, nezaket, dostluk ve cömertlik gibi insan değerlerini vurgulayan çevrelerdir (Ünsal, 2014). Bu çevrede oluşan mesleklere, özel eğitim uzmanı, konuşma terapisti, evlilik danışmanı, okul yöneticisi örnek verilebilir (Bacanlı, 2012a).

2.2.9. Girişimci Tip

Girişimci tip özelliklerini taşıyan bireyler, amaçlarına ulaşmak için insanları kullanmaya yönelik faaliyetleri tercih ederlerken gözlem yapma, sembolik veriler üzerinde çalışma gibi etkinliklerden kaçınırlar (Kuzgun, 2014). Bu tipler toplum içerisinde etkili ve söz sahibi olmaktan hoşlanırlar, iyi giyinmeyi severler (Ünsal, 2014). Liderlik, kişiler arası iletişim ve ikna becerilerini geliştirmek isteyen girişimci tipler, bilimsel yeteneklerden yoksundurlar (Kuzgun, 2014). Girişimci tip grubundaki mesleklere, pazarlamacı, politikacı, satıcı, avukat örnek olarak verilebilir (Esen-Çoban, 2012).

Girişimci tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

Enerjik	Sosyal	Dışa dönük	Maceracı
İyimser	Kendine güvenen	Hırslı	Otoriter

2.2.10. Girişimci Çevre

Girişimci çevre, bireylerin diğer insanları yönetebilmesi ve ikna edebilmesine olanak sağlayan bir ortamdır (Bacanlı, 2012a). Bu ortam finansal ve ekonomik unsurların önemli olduğu ve ödüllendirilmek için risklerin alınabileceği bir çevredir (Ünsal, 2014). Bu çevrede yaşayan insanların kendine güveni yüksek olup, ekonomi ve finans konularına önem verirler (Bacanlı, 2012a). Girişimci çevreye ilişkin mesleklere,

reklamcılık, şirket kuruculuğu ve televizyon programı yapımcılığı örnek olarak verilebilir (Ünsal, 2014).

2.2.11. Düzenli Tip

Bu gruba giren bireyler kayıt tutmak, yazıları dosyalamak, yazıların kopyalarını çıkarmak ve onları daha önce planlanmış bir düzene koymaktan, bilgisayar kullanmaktan hoşlanırken sistemsiz faaliyetlerden hoşlanmazlar (Kuzgun, 2014). Düzenli mesleki tipe sahip bireyler, dikkatli, titiz, kurallara bağlı, düzen ve tertip meraklısıdır (Esen-Çoban, 2012). Karşılaştıkları problemleri geleneksel yöntemlerle çözmeyi tercih ederler (Kuzgun, 2014). Düzenli mesleki tipe sahip bireyler emirlere uymak ve kuralları takip etmekten hoşlanan, güvenilir bireylerdir (Ünsal, 2014). Bu mesleki tipe sahip bireyler, banka veznedarı, postacı, muhasebeci ve sekreterlik gibi meslekleri tercih ederler (Esen-Çoban, 2012).

Düzenli tipe sahip bireyler aşağıdaki özelliklere uygun davranma eğilimindedirler (Holland, 1997);

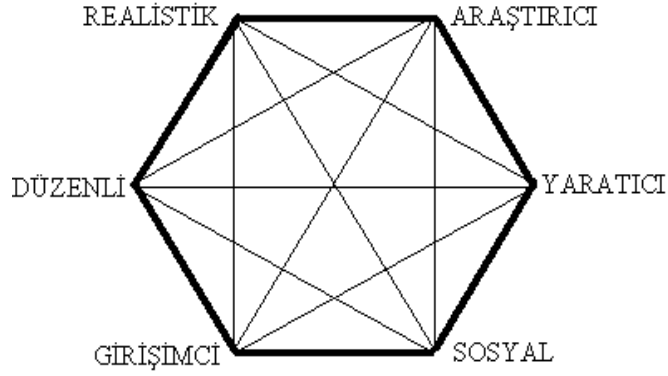
Israrcı	Etkili/Yeterli	İtaatkâr	Dikkatli
Pratik	Düzenli	Hayal gücü zayıf	Tutumlu

2.2.12. Düzenli Çevre

Bu çevrede kayıt ve hesap tutma amacıyla fotokopi, hesap ve yazı makinaları bulunur (Bacanlı, 2012a). Düzenli çevreye; dosyaların ve kayıtların tutulduğu, raporların organize edildiği çevreler örnektir (Ünsal, 2014). Organize etmede başarılı olma, söylenenleri düzenli takip edebilme bu çevrede çalışmak için gerekli olan becerilerdendir (Bacanlı, 2012a). Bu tür çevrelerde planlama ve organizasyon önemlidir (Ünsal, 2014). Bankalar, tapu ve vergi daireleri gibi kuruluşlarda büro işlerini yürüten bireyler bu mesleki tipin üyeleridir (Kuzgun, 2014).

Holland'ın Tipleri Arasındaki İlişkiler:

Şekil 1: Kişilik Tipleri Arasındaki İlgili Mesafeleri Gösteren Altıgen Model (Holland,1997)

Tutarlılık:

Bir çevre veya kişilik içinde bazı tipler birbirleri ile diğer tiplere göre daha yakından ilişkilidir. Örneğin, realistik ve araştırmacı tipler, düzenli ve yaratıcı tiplerden daha fazla ortak özelliğe sahiptir (Holland, 1997). Tiplerin birbirleri ile arasındaki ilişkisellik derecesi tutarlılık olarak tanımlanmaktadır (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013).

Tablo 2: Holland'ın Mesleki Tiplerinden Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları (Kuzgun, 2014)

Tipler	Korelasyon Katsayıları
Realistik (Gerçekçi) ile Araştırmacı	0,46
Realistik (Gerçekçi) ile Yaratıcı (Sanatçı)	0,16
Realistik (Gerçekçi) ile Sosyal	0,21
Realistik (Gerçekçi) ile Girişimci	0,30
Realistik (Gerçekçi) ile Düzenli (Gelenekçi)	0,36
Araştırmacı ile Yaratıcı (Sanatçı)	0,34
Araştırmacı ile Sosyal	0,30
Araştırmacı ile Düzenli (Gelenekçi)	0,16
Yaratıcı (Sanatçı) ile Sosyal	0,42
Yaratıcı (Sanatçı) ile Girişimci	0,35
Yaratıcı (Sanatçı) ile Düzenli (Gelenekçi)	0,11
Sosyal ile Girişimci	0,54
Sosyal ile Düzenli (Gelenekçi)	0,38
Girişimci ile Düzenli (Gelenekçi)	0,68

Bir kişilik profilinde en yüksek puanlar araştırmacı, yaratıcı, sosyal şeklinde sıralanmış ise bu profil tutarlı olduğu için zamanla değişme ihtimali düşüktür ancak profil araştırmacı, sosyal ve girişimci şeklinde sıralanmışsa bu profil kararsız olduğu için bir süre sonra değişebilir (Kuzgun, 2009b).

Ayrışma:

Bazı bireyler veya çevreler diğerlerinden daha açık bir şekilde tanımlanmaktadır. Örneğin bir birey tek bir tipe benzeyebilir ve diğer tipler ile az miktarda benzerlik gösterebilir veya bir çevre tek bir tip tarafından baskın olabilir. Bunların aksine bir birey altı tipten eşit derecede birbirine benzeyebilir. Altı tipin yaklaşık olarak eşit derecede olması farklılaşmamış şeklinde tanımlanmaktadır (Holland, 1997). İyi ayrılmış olan örüntü profili keskin sivrilikler, ayrışmamış olanlar ise yayvan bir biçim gösterir ve bireyin profili ne kadar ayrışmış ise onun tercihlerini tahmin etmek o kadar kolay olacaktır (Kuzgun, 2009b).

Uyum:

Bu kavram bireyin sahip olduğu kişilik tipi ile girmek istediği veya bulunduğu çalışma çevresi arasındaki bağdaşımın derecesi ile alakalıdır. Örneğin; Kendini Araştırma Ölçeği sonuçlarına göre SGA kodlamasına sahip bir kişi, hastane yöneticiliği (SGR) ile alakalı bir meslek düşünebilir (Özyürek, 2013). Farklı tipe sahip bireyler, kendi tipleri ile uyumlu olan farklı çevrelere ihtiyaç duyarlar. Örneğin; realistik tipe sahip bir birey, realistik bir çevrede ilerleyerek mutlu olabilir (Ünsal, 2014).

Kimlik:

Kimlik kişinin şimdi ve gelecekteki hedeflerini net ve kararlı şekilde açıklayabilmesidir (Özyürek, 2013). Örneğin; oyuncu olmak isteyen biri, oyunculuk için gerekli olan yetenek, beceri ve oyunculğun getirilerini, kendi yetenek, beceri ve bir meslekten beklentilerini değerlendirerek karar almışsa onun kimliği oluşmuş demektir (Ünsal, 2014).

2.4. Beş Faktör Kişilik Kuramı

Kişiliğe ilişkin çok şey söylenmesine karşın, kişiliğin tanımını yapmak konusunda güçlük çekilmektedir. Fakat kişiliğin, bireyi diğer bireylerden ayıran temel özellik olduğu anlaşılmaktadır (Aytaç, 1997). Cüceloğlu (2010)'na göre kişilik, insanların iç ve dış çevresi ile kurduğu, diğer insanlardan ayırt edici, yapılanmış olan ve tutarlı bir ilişki şeklidir.

İnsan kişiliği şimdiye kadar çok sayıda araştırmacı ve bilim adamı tarafından incelenmiş ve bu kavramı açıklamak için birçok yaklaşım ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlar içinde en çok ilgi görenlerden biri olan “faktör yaklaşımı”, kişiliğin her bireyde farklı seviyelerde olduğu düşünülen bazı faktörlerin bir araya gelmesi ile oluştuğunu ifade eder (Ünsal, 2010). Birçok psikolog büyük beşliyi kişilik özellikleri yapısını şimdiye kadarki en iyi temsil eden yapı olarak düşünmektedir (Imperial, 2013).

Araştırma odaklı ayırıcı özellik kuramları kişilik ile ilgili yüzeysel bir yaklaşımı temele alırlar. Ayrıca kişiliğin somut ve bilinçli yönlerine yoğunlaşp bilinç dışı ve davranışın soyut açıklamalarını önemsemezler (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Ayırıcı özellik, bir kişinin belirli bir kişilik özelliğini ne derecede gösterdiğine göre bireyleri sınıflandıran bir kişilik boyutudur (Burger, 2006). Kişilik psikolojisi alanında çalışanlar, çalışmalarında ayırıcı özellikleri ve ayırıcı özellik ölçümlerini kullanmaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Ayrıcı özellik yaklaşımı, iki önemli varsayım üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, kişilik özelliklerinin zamanla değişmez olduğudur. Bu yaklaşımın altında yatan ikinci varsayım ise kişilik özelliklerinin durumlara göre kararlılık gösterdiğidir (Burger, 2006).

Araştırma odaklı ayırıcı özellik alanında Allport, Catell, Eysenck ve Büyük Beşli olarak bilinen kuramın temsilcileri Robert R. MacCrea ve Paul T. Costa'nın çalışmaları bulunmaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Catell, kişiliğin temel yapısını belirlemek amacıyla faktör analizi adlı istatistik tekniği kullanmıştır. Faktör analizinden elde edilen veriler her zaman kesin çizgilerle belirlenemediği için Catell farklı kaynaklardan kişilikle ilgili bilgileri inceler ve on altı kaynak özelliği belirler (Burger, 2006).

Fazla sayıda veriyi çözümlenmeye olanak sağlayan bilgisayar ve istatistik programlarının geliştirilmesinin akabinde, faktör analizi adlı istatistik tekniği kullanılarak kişiliğin temel boyutlarını araştırma çalışmaları iyice yaygınlaşmıştır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Farklı yöntemler kullanılarak yürütülen çalışmalarda sıklıkla ortaya beş faktör çıkmıştır (Burger, 2006). Bu beş faktör: Dışa dönüklük-içe dönüklük, sorumluluk - özdenetim, yumuşak başlılık (uyum), deneyime

açıklık (açıklık, gelişime açıklık), duygusal dengesizlik (nevrotiklik)'tir. Sadece kişilik özelliklerinin sınıflandırılması olan beş faktör McCrea ve Costa tarafından kişilik kuramına dönüştürülmüştür (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015).

McCrea ve Costa, kişiliğin yapısının temel boyutlarının iki kutuplu bir süreklilik arz ettiğini ve süreklilik gösterdiğini söylerler (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015).

Kişilikte yer alan bu beş faktörün iki ucundan bir tarafını düşük diğer tarafının ise yüksek olduğu hayali bir doğru şeklinde düşünebiliriz. Örneğin, bazı bireyler çok dışa dönük, bazıları içe dönük, bazıları ise ne içe dönük ne dışa dönük, bazıları ise fazlasıyla içe dönüktür (Ünsal, 2010).

2.4.1. Duygusal Dengesizlik (Nevrotiklik) Boyutu

Bu boyut insanların strese karşı koyabilme yeteneği ile ilgilidir (Sıgı ve Gürbüz, 2011). Bireyleri duygusal kararlılık ile kişisel uyum sürekliliği üzerinde bir yere yerleştirir ve duyguları sıklıkla değişen, duygusal problemler yaşayan bireyler nevrotiklik boyutundan yüksek puan alacaktır (Burger, 2006). Yine bu boyuttan puanları yüksek olan kişiler güvensiz ve kendine acıyan kimselerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Bu bireyler genellikle kaygılı ve endişeye açıktırlar. Bazen hayal kırıklığına uğramış, asabi ve öfkeli hissedebilirler. Ayrıca hüzünlü, yalnız ve üzgün hissetmeye açık bireylerdir (Costa ve McCrae, 1992).

2.4.2. Dışa Dönüklük Boyutu

Dışa dönüklük boyutunun bir ucunda içe dönükler diğer ucunda ise dışa dönükler yer almaktadır (Burger, 2006). Sosyal olma, konuşkanlık, enerjik, iddialı ve girişken olma dışa dönüklüğün temel özelliklerindedir (Aliyev, 2008). Ayrıca dışa dönüklük boyutundan puanı yüksek olan kişiler eğlenceyi seven, şakacı ve sevecen kimselerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Dışa dönük bireyler stresle başa çıkma yollarını kullanırken daha işlevsel olan yolları kullanmakta olup işlevsel olmayanları daha az kullanma eğilimindedirler (Aliyev, 2008). Pandır (2015), dışa dönük kişilerin sosyal ağlarını genişletmekten hoşlandıklarını ifade etmiştir. Bu bireyler, diğer insanlara karşı samimi ve sevecendirler ve onlar bazen gürültülü kalabalık ya da partilerden hoşlanırlar (Costa ve McCrae, 1992).

2.4.3. Deneyime Açıklık (Açıklık) Boyutu

Bu boyut, araştırmacıların en az görüő birliğine vardıkları boyut olup zekâ, kültür ve deneyime açıklık olarak adlandırılmıştır (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Kişiler arası ilişkilerde açık olmaktan ziyade deneyimlere açık olma anlamına gelir (Burger, 2006). Bu boyut bireyleri yeni deneyimlere açık olma ile alışkanlıklara bağlı olma sürekliliği arasında bir noktaya yerleştirir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Bu boyut, ilgili olma, yaratıcılık, bağımsızlık, meraklılık, yeniliklere ve deđiőime açık olma gibi kişilik özelliklerinden meydana gelmektedir (Doğan, 2013). Burger (2006), açıklık boyutundan yüksek puan alan bireylerin bağımsız düşünce yapısı, geniş bir hayal gücüne sahip olup çok yönlü düşündüklerini, bu boyuttan düşük puan alan bireylerin ise geleneksel bir düşünce yapısına sahip olup yeniliklere açık olmaktan ziyade daha önce bildikleri ve tecrübe ettikleri yaşantıları tercih ettiklerini ifade eder. Somer (1998), bu boyutun tutuculuk ve muhafazakârlığa karşın yenilikçi bir yaklaşımı polarize eden bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu bireyler özellikle müzik, Őir, sanat ya da doğadaki güzelliklere duyarlı bireylerdir ve duygusal tepkiler onlar için önemli ve çeşitlidir (Costa ve McCrae, 1992).

2.4.4. Yumuşak Başlılık Boyutu

Kaynaklarda uyumluluk, uyum boyutu olarak da geçmektedir. Bu bireyler çok içten ve samimidirler ve diğer insanlara kolaylıkla güvenirler. (Costa ve McCrae, 1992). Sığrı ve Gürbüz (2011)'e göre bu boyut, diğer bireylerle geçimli ve uyumlu olma eğilimi ile ilgilidir. Bu boyut bireyleri uysallık ve acımasızlık sürekliliği arasında bir noktaya yerleştirmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Bu boyuttan puanları yüksek olan kişiler güvenilir, Şefkatli ve yardımsever iken boyutun diğer ucunda düşmanca ve kuőkulu bireyler yer almaktadır (Burger, 2006). Yumuşak başlılık kişilik boyutu özelliğine sahip bireyler diğer insanlarla iyi anlaşabilme, grubu tarafından kabul edilme kendi kimliğini koruyarak diğer insanlara karşı anlayışlı olabilme niteliklerine sahiptirler (Aliyev, 2008).

2.4.5. Sorumluluk Boyutu

Kaynaklarda öz disiplin boyutu olarak da geçmektedir. Bu boyut, başarıya yönelim ve iç disiplin ile ilgilidir (Sığırı ve Gürbüz, 2011) ve dikkatli olma, sorumluluk görev bilinci, sorumluluk sahibi olma, düzenlilik gibi özelliklerden oluşur (Doğan, 2013). Yazgan-İnanç ve Yerlikaya (2015)'ya göre bu boyut ne derece kontrollü, organize, başarı yönelimli ve disiplin sahibi olduğumuzu ifade eder. Bu boyutun yüksek ucunda olanlar düzenli, plan doğrultusunda hareket eden ve kararlı bireyler iken düşük ucunda yer alan bireyler dikkatsiz, dikkati kolay dağılan ve güvenilmez kişilerdir (Burger, 2006). Bu bireyler oldukça verimli ve genellikle mantığa uygun kararlar verirler. Düzenli, dakik, iyi organize olmuş bireylerdir (Costa ve McCrae, 1992).

Tablo 3: Beş Faktör Modeli (Gerring ve Zimbardo, 2013)

Faktör	Boyutların Uç Noktaları
Dışa Dönüklük	Konuşkan, enerjik, iddialı veya utangaç, sessiz, çekingen
Yumuşak Başlılık (Uzlaşmacılık)	Nazik, şefkatli, sempatik veya soğuk, kavgacı, zalim
Sorumluluk	Planlı, sorumlu, dikkatli veya dikkatsiz, sorumsuz, uçarı
Nevrotiklik (Duygusal Dengesizlik)	Sakin, durağan, rekabetçi veya dengesiz, endişeli, huysuz
Deneyime Açıklık (Açıklık)	Zeki, yaratıcı, yeni deneyimlere açık veya basit, sığ, zeki olmayan

2.5. Holland'ın Tipoloji Kuramı ile Beş Faktörlü Kişilik Modelinin İlişkisi

Bilgisayarlar ve büyük verileri işleyebilen gelişmiş istatistiksel tekniklerin gelişmesi kişiliğin temel boyutlarını belirleme çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır (Burger, 2006). Swanson (1999), mesleki ilgiler ve kişilik alanı üzerinde yapılan teorik ve deneysel çalışmaların son zamanlarda hızlandığını ifade etmiştir.

Holland'ın kişilik kuramı ile beş faktör kişilik modeli, kişiliğin geniş kapsamına odaklanan kuramların en belli başlılarından (Pişkin, 2012). Holland, bireylerin kişilik özellikleri açısından sınıflandırılabileceğini ve bu grupların özelliklerine uygun çevrelerde başarılı olunabileceğini düşünerek tipoloji kuramı olarak adlandırılan kişilik kuramını geliştirmiştir (Kuzgun, 2014). Tüm tipler kendine özgü yetenekler, tercihler ve özellikler ile kişiliğin bir ifadesidir (Ünsal, 2014). Holland (1997), meslek seçiminin kişiliğin bir ifadesi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ilgilerin, kişilikle yakından bağlantılı ve birbirleri ile çakışan özelliklere sahip olduğunu dile getirmiştir (Ünsal, 2014). Kişilerin meslek seçiminde ele alınması gereken özelliklerden birisi de kişilik özellikleridir (Pişkin, 2012). Aytaç (1997), kariyer seçimi konusunda bireylerin kişiliğinin oldukça önemli olduğunu ifade etmiştir. Kişilik çok fazla yönü ile kariyer gelişimi ile ilişkilidir ve çoğu kişinin kariyerinin temelleri, bireylerin kişiliği tarafından belirlenmektedir (Pişkin, 2012). Kişilik ve kariyer seçimine yönelik kuramsal modellerin bazıları incelendiğinde, bireylerin, ilgi, değer ve tutumlarının iş veya kariyer seçimini belirlemede etkili olduğu ortaya çıkmaktadır (Aytaç, 1997). Holland'ın modeli kişiliğin rolünü açık bir şekilde ortaya koyar aslında Holland'ın taksonomisi, bir kişilik taksonomisidir (Tokar ve Swanson, 1995). Swanson (1999), bu yüzden Holland'ın modeli ve beş faktör kişilik modelinin anlamlı bir şekilde benzediğini vurgulamıştır. Holland'ın teorisi bir kişilik modelidir çünkü o, altı kategorinin farklı kişilik tiplerini temsil ettiğini düşünür (Costa, McCrae ve Holland, 1984).

Kişilik boyutları ve mesleki ilgiler arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırma bulunmaktadır (Costa, McCrae ve Holland, 1984; Ackerman ve Heggestad, 1997; Barrick, Mount ve Gupta, 2003; Gottfredson, Jones ve Holland, 1993; Larson, Rottinghaus ve Borgen, 2002; Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R., 2006; Schinka, Dye ve Curtiss, 1997; De Fruyt ve Mervielde, 1997; Hogan ve Blake, 1999; Cotter ve Fouad, 2011).

2.6. Holland'ın Tipolojisi ve Beş Faktörlü Model Arasındaki İlişkilere Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt dışı literatür incelendiğinde Holland'ın tipolojisi ile beş faktörlü kişilik modeli arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırmaya rastlanmaktadır.

Costa, McCrae ve Holland (1984), Holland'ın mesleki tipolojisi ve kişilik boyutları arasındaki ilişkiyi, yaşları 21 ilâ 89 arasında değişen, 217'si erkek, 144'ü kadın olan bir örneklem grubunda çalışma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, deneyime açıklık kişilik boyutu ile araştırmacı ve yaratıcı mesleki tip ve dışa dönüklük kişilik boyutu ile girişimci ve sosyal mesleki tip arasında güçlü ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Geleneksel mesleklere ilgileri olan bireyler ise deneyime kapalı eğilim göstermişlerdir.

Ackerman ve Heggstad (1997), düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında, girişimci ve sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında, araştırmacı, yaratıcı ve sosyal mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutu arasında pozitif yönde ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır.

Barrick, Mount ve Gupta (2003), yaptıkları meta-analiz çalışmasında beş faktörlü kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişkinin doğasını ve önemini araştırmışlardır. Beş faktörlü kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişkilerin en güçlüsü girişimci mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu ve yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık arasında saptanmıştır. Regresyon analizi sonuçları ise realistik mesleki tip için .11, araştırmacı mesleki tip için .26, yaratıcı mesleki tip için .42, sosyal mesleki tip için .31, girişimci mesleki tip için .47 ve düzenli mesleki tip için .27 olarak saptanmıştır.

Gottfredson, Jones ve Holland (1993), 479 erkek ve 246 kız üzerinde yaptıkları çalışmada sosyal ve girişimci mesleki tipin dışa dönüklük kişilik boyutu ile araştırmacı ve yaratıcı mesleki tipin deneyime açıklık boyutu ile pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca düzenli mesleki tipin, sorumluluk kişilik boyutu ile ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yürütülen on iki araştırmadan oluşan bir meta-analiz çalışmasında kadın ve erkeklerde yüksek düzeyde korelasyon gösteren kişilik ve mesleki ilgiler arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Söz konusu çalışma incelendiğinde, yaratıcı mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu ($r=.48$), girişimci mesleki tip ve dışa dönüklük kişilik boyutu ($r=.41$), sosyal mesleki tip ve dışa dönüklük kişilik boyutu ($r=.31$), araştırmacı mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu ($r=.28$), sosyal mesleki tip ve yumuşak başlılık kişilik boyutu ($r=.19$) arasında ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu ($r=.29$), girişimci mesleki tip ile duygusal dengesizlik ($r=-.24$) ve sorumluluk kişilik boyutu ($r=.29$) ve sosyal mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutu ($r=.22$) arasında ilişkiler bulunmuştur.

Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R. (2006), tarafından yürütülen bir meta-analiz çalışmasında uyum (adjustment) ve akıl-öngörü (prudence) realistik mesleki tip ile, kişilerarası duyarlı (interpersonal sensitivity) olma ve uyum (adjustment) kişilik özellikleri sosyal mesleki tip ile, hırs (ambition) ve kişilerarası duyarlılık (interpersonal sensitivity) girişimci mesleki tip ile, akıl- öngörü (prudence) ve uyum (adjustment), düzenli mesleki tip ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca hırs (ambition) ve araştırmacı (inquisitive) kişilik özelliği ile araştırmacı mesleki tip arasında pozitif ilişki saptanmıştır.

Schinka, Dye ve Curtiss (1997), beş faktör kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişkiyi cinsiyet açısından inceledikleri çalışmalarında erkekler için, dışa dönüklük kişilik boyutu ile sosyal ve girişimci mesleki tip arasında; deneyime açıklık kişilik boyutu ile yaratıcı mesleki tip arasında; yumuşak başlılık kişilik boyutu ile sosyal mesleki tip arasında anlamlı pozitif korelasyonlar bulmuşlardır. Kadınlar için ise, deneyime açıklık kişilik boyutu araştırmacı ve yaratıcı meslek tip arasında; dışa dönüklük kişilik boyutu ile girişimci mesleki tip arasında; sorumluluk kişilik boyutu ile araştırmacı ve düzenli mesleki tip arasında anlamlı pozitif korelasyonlar bulmuşlardır. Ayrıca dışa dönüklük kişilik boyutu ile yaratıcı mesleki tip arasında ters ilişkinin olduğunu saptamışlardır.

De Fruyt ve Mervielde (1997) beş faktör kişilik özellikleri ile Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında duygusal dengesizlik ile girişimci

mesleki tip (-0.33) ve düzenli mesleki tip (-0.24) arasında, dışa dönüklük ile sosyal mesleki tip (0.29) ve girişimci mesleki tip (0.48) arasında, deneyime açıklık ile yaratıcı mesleki tip (0.56), sosyal mesleki tip (0.30) ve düzenli mesleki tip (-0.18) arasında, yumuşak başlılık ile sosyal mesleki tip (0.29) ve girişimci mesleki tip (-0.23) arasında ve sorumluluk ile girişimci mesleki tip (0.32) ve düzenli mesleki tip (0.42) arasında korelasyonlar bulunmuştur.

Hogan ve Blake (1999) ise dışa dönüklük kişilik boyutu ile araştırmacı mesleki tip arasında negatif ilişki; dışa dönüklük kişilik boyutu ile girişimci mesleki tip arasında pozitif ilişkiler saptamışlardır. Yumuşak başlılık kişilik boyutunun öncelikle sosyal mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutunun ise düzenli mesleki tip ile ilişkili olduğunu bulunmuşlardır. Ayrıca deneyime açıklık kişilik boyutu ile yaratıcı, araştırmacı ve sosyal mesleki tip arasında pozitif, düzenli mesleki tip ile negatif ilişkiler bulunmuşlardır. Duygusal dengesizlik kişilik boyutunun Holland'ın mesleki tip tanımlamalarını hemen hemen temsil etmediğini ifade etmişlerdir.

Cotter ve Fouad (2011), yaptıkları araştırmada; duygusal dengesizlik kişilik boyutunun Holland'ın mesleki tiplerinden herhangi biriyle anlamlı bir şekilde ilişkili olmadığını ve dışa dönüklük ile Holland'ın mesleki tiplerinden araştırmacı mesleki tip ($r=-.26$), sosyal mesleki tip ($r=.20$) ve girişimci mesleki tip ($r=.23$) arasında ilişkiler olduğunu bulunmuşlardır. Ayrıca deneyime açıklık kişilik boyutu ile yaratıcı mesleki tip ($r=.56$), araştırmacı mesleki tip ($r=.33$), realistik mesleki tip ($r=.22$) arasında; yumuşak başlılık kişilik boyutu ile araştırmacı mesleki tip ($r=-.18$), sosyal mesleki tip ($r=.27$), düzenli mesleki tip ($r=-.20$) arasında; sorumluluk kişilik boyutu ile realistik mesleki tip ($r=-.16$), yaratıcı mesleki tip ($r=-.23$) arasında korelasyonlar bulunmuşlardır.

2.7. Holland'ın Tipolojisi ve Beş Faktörlü Modele Yönelik Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Yurt içi literatür incelendiğinde, Holland'ın tipolojisi ile beş faktörlü kişilik modeli arasındaki ilişkiyi irdeleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Holland'ın tipoloji kuramı ile beş faktör kişilik kuramından hareketle yurt içinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Gökdeniz ve Merdan (2011), sigortacı, öğretmen, muhasebeci, avukat ve doktorların kişilikleri ile kariyer seçimleri arasındaki ilişkiyi beş faktör kuramı kapsamında incelemiştir; ayrıca çalışanların kişilik özelliklerinin kariyer seçimleri bakımından farklılık arz edip etmediği hususunu da araştırılmışlardır. Araştırma sonucunda kişilik ile kariyer seçimleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve her bir kişiliğin kariyer tercihlerinde farklı boyuta önem verdiği saptanmıştır.

Ündal (1996), Holland'ın mesleki tiplerini temsil etmek üzere seçilmiş olan meslek sahiplerinin kendini ayarlama düzeyleri ile mesleğin, mesleki kıdem, mesleği isteyerek seçmenin, meslekten memnuniyetin, cinsiyetin ve yaşın ilişkilerini incelediği çalışmada meslek mensuplarının kendini ayarlama düzeylerinin birbirlerinden farklı olduğu düzenli tipin (eczacı) en düşük, artistik tip (tiyatro sanatçısı) ve girişimci tipin (satış elemanı) kendini ayarlama düzeyinin en yüksek olduğunu bulmuştur. Girişimci tipe sahip meslek mensuplarının 35 yaştan küçük olanların kendini ayarlama düzeylerinin 36 yaş ve üstünde olanların kendini ayarlama düzeylerinden yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca belirlenen meslek mensuplarının, kendini ayarlama düzeylerinin, mesleki kıdem, mesleği isteyerek seçme, meslekten memnun olma ve cinsiyete göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Yaz (2013), beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin çoklu zekâ alanları ve kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında, cinsiyet değişkenine göre, öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre ve genel değerlendirme sonucunda ağırlıklı olarak bedensel-kinestetik zekâ ve sosyal zekâ düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuş ve ayrıca yine aynı değişkenlere göre ve genel değerlendirme sonucunda ağırlıklı olarak araştırmacı, sosyal ve realistik kişilik tipi, diğer kişilik tiplerine oranla daha baskın olduğunu bulmuştur. Bu veriler ışığında öğrencilerin bedensel ve kinestetik zekâ ve sosyal zekâ düzeylerinin yüksek olması ve araştırmacı, sosyal ve realistik kişilik tipinin baskın olması arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Müzik öğretmeni adayları üzerine yapılan başka bir araştırma ise ülkemizdeki müzik öğretmeni adaylarının kişilik profillerini bölümlerine karşı duydukları memnuniyete göre değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Sonuçlar, müzik öğretmeni adaylarının çoğunlukla artistik olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, adayların muhtemelen kendilerini hayalci, idealist ve özgün olarak gördüklerini ve sanatla ilgili

etkinliklerden hoşlandıklarını ifade etmektedir. Ayrıca katılımcılar, sosyaldirler bu ise diğer bireylerin memnuniyeti için fedakârlık gerektiren etkinliklere katılmaktan hoşnut olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra, bu bölümde başarı elde etmek için araştırmacı kişiliğe sahip olmak gerekirken, araştırmaya katılan bireylerin araştırmacı puanı düşük çıkmıştır (Çevik ve Perkmen, 2010).

Kamaşak ve Bulutlar (2010), yaptıkları çalışmada akademik personelin mesleki tercihler ve kişilikleri arasındaki uyum ile kariyer başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ancak verilerin lojistik regresyon yöntemi ile analiz edilmesi sonucunda modellerin hem kişilik boyutlarını tahmin edemedikleri hem de kişilik tipleri ile performans arasında açıklayıcı bir ilişki ortaya çıkaramadıkları görülmüştür. Bu durumu ise yabancı kaynaklı kişilik tiplemesinin kültürel etkiler sonucunda anlaşılabilmesi sebebi ile ortaya çıkmış olabileceği şeklinde açıklamışlardır.

Basım, Çetin ve Tabak (2009), kişiler arası çatışma çözme yaklaşımına etki eden kişilik özelliklerini belirlemek amacı ile çalışma yapmıştır. Analizler sonucunda deneyime açıklık (gelişime açıklık) ve yumuşak başlılık (uyumluluk) kişilik özelliklerinin, bütün çatışma çözme yaklaşımlarını yordadığını, dışa dönüklük ve sorumluluk (öz disiplin) kişilik boyutlarının da çatışma çözme süreçlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Buna karşın nevrozizm kişilik özelliğinin çatışma çözme yaklaşımlarını yordamadığı saptanmıştır. Ek olarak cinsiyet değişkeninin, çatışma çözme süreçlerinde hangi yaklaşımın benimsendiğini açıklamada önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Eryılmaz ve Ögülmüş (2010), ergen öznel iyi oluşu ile kişilik özelliklerinin ilişkisini inceledikleri araştırmalarında duygusal dengesizlik, sorumluluk ve dışa kişilik özelliklerinin ergen öznel iyi oluşunu açıklayan önemli kişilik özellikleri olduğunu göstermektedir.

Yelboğa (2006), kişilik özellikleri ile iş performansı arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kıdem ve kişilik özellikleri değişkenlerinin, çalışanın iş performansındaki toplam varyansın %16,3'ünü açıkladığını bulmuştur.

Korkmaz (2006), eğitim kurumlarında gösterilen liderlik davranışları ile kişiliğin temel özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla çalışmasında okul

yöneticilerinin yenilikçi ve güdüleyici grupta yer alanlarının, yönetici ve gelenekçi grupta yer alan okul yöneticilerine göre daha fazla dönüşümsel liderlik özelliği gösterdiğini ortaya koymuştur.

Eryılmaz ve Ercan (2011), kişilik özellikleri, cinsiyet ve yaş grupları açısından öznel iyi oluşun incelenmesini amaçladıkları çalışmalarında 14-17 yaş grubundaki kişilerin öznel iyi oluşlarını, dışa dönüklük, sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin anlamlı bir düzeyde açıkladığı sonucuna varmışlardır. 19-25 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını dışa dönüklük, sorumluluk, yumuşak başlılık ve duygusal dengesizlik ve 26-45 yaş grubundaki bireylerin öznel iyi oluşlarını ise, sorumluluk ve duygusal dengesizlik kişilik özelliklerinin anlamlı bir düzeyde açıkladığı sonucuna varılmıştır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu kısımda; araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama yöntemi, veri toplama araçları ve veri analizine dair açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, sekizinci sınıf öğrencilerinin Holland'ın mesleki tipleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelendiği ve var olan bir durum betimlenmeye çalışıldığı için tarama modeli türünde bir çalışma yapılmıştır. Bilindiği üzere bu model, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu var olduğu biçimiyle tasvir etmeye çalışan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2014).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini, Ankara ve Konya illerinde 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, 412 öğrenciye araştırmada kullanılacak olan ölçek ve kişisel bilgi formu uygulanmış, ancak yapılan inceleme sonucunda 101 öğrencinin uygun bir şekilde formları doldurmadıkları tespit edildiğinden söz konusu ölçekler araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırma grubunu oluşturan 311 öğrencinin %47,9'u (149) kız, %52,1'i (162) erkektir. Yaş düzeylerine göre öğrencilerin %27,7'si (86) on üç, %67,2'si (209) on dört ve %5,1'i (16) on beş yaşında oldukları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde, araştırma kapsamında kullanılan cinsiyet açısından daha geçerli hale getirilmiş üçüncü versiyonu Tracey ve Caulum (2015) tarafından geliştirilen ve bu çalışma kapsamında araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Çocuk Etkinlikleri Envanteri (ÇEE)" ve Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen "Sıfatlara

Dayalı Kişilik Testi (SDKT)” ile ilgili bilgilere ayrıntılı olarak yer verilirken, araştırma grubuna ait demografik bilgileri elde etmek için hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” da anlatılmaktadır.

3.3.1. Çocuk Etkinlikleri Envanteri (ÇEE)

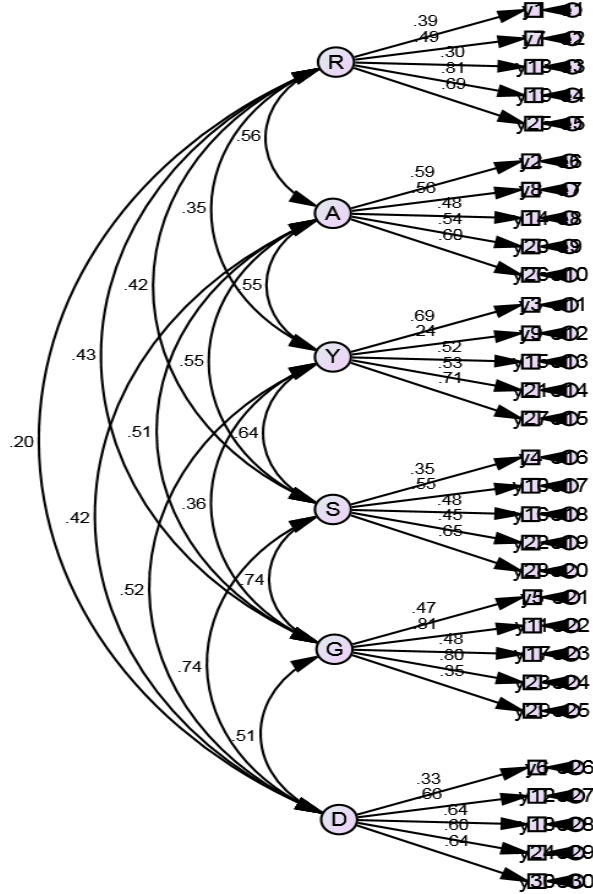
Cinsiyet açısından daha geçerli hale getirilmiş üçüncü versiyonu Tracey ve Caulum (2015) tarafından geliştirilen envanter, yetenek ve ilgi boyutları için ayrı olmak üzere 30’ar maddeden oluşmaktadır. Envanterin altı alt boyutu, Holland’ın altı tipolojisi olan realistik, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli tipi temsil etmektedir. ÇEE hem ilgi (Hiç hoşlanmam, Hoşlanmam, Biraz hoşlanırım, Hoşlanırım, Çok hoşlanırım) hem yetenek (Çok iyi yapamam, İyi yapamam, Biraz yapabilirim, Yapabilirim, Çok iyi yapabilirim) boyutları için beşli likert tipine sahiptir.

Envanterin orijinalinde ÇEE’nin ilgi ve yetenek boyutları için ayrı ayrı analiz yapılmıştır. İlk olarak principal axis factor analysis uygulanmıştır. Envanterin orijinalinde iç tutarlılık katsayısı hesaplanmasına yönelik yapılan çalışmada realistik mesleki tip ilgi boyutu için .80, realistik mesleki tip yetenek boyutu için .80, araştırmacı mesleki tip ilgi boyutu için .76, araştırmacı mesleki tip yetenek boyutu için .76, yaratıcı mesleki tip ilgi boyutu açısından .71, yaratıcı mesleki tip yetenek boyutu için .70, sosyal mesleki tip ilgi boyutu için .66, sosyal mesleki tip yetenek boyutu için .69, girişimci mesleki tip ilgi boyutu için .70, girişimci mesleki tip yetenek boyutu için .77, düzenli mesleki tip ilgi boyutu için .76, düzenli mesleki tip yetenek boyutu için .77 olarak hesaplanmıştır (Tracey ve Caulum, 2015).

Doğrulayıcı Faktör Analizi:

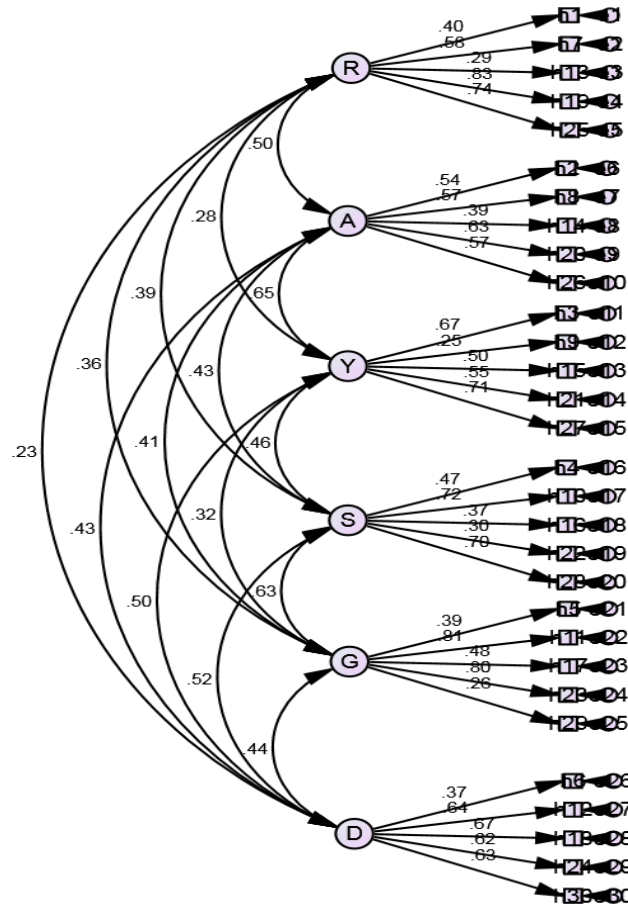
Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), kuramsal bir çerçeveyi analiz etmek için kullanılan ve bir kültürde geliştirilen ölçeğin farklı bir kültüre uyarlanmasında sıklıkla tercih edilen istatistiksel bir yöntemdir (Telef, 2011). ÇEE’nin yapı geçerliğini test etmek amacıyla DFA analizi yapılmıştır. DFA, AMOS 22 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Yetenek uyum değerleri için yapılan DFA sonucunda uyum değerlerinin yeterli düzeylerde olduğu ($\chi^2/df=1.93$, GFI=.91, AGFI=.89, CFI=.90, RMSEA=.046, SRMR=.061), dolayısıyla altı faktörlü yapının örneklem verisine yeterli düzeyde uyum sağladığı söylenebilir.

Şekil 2: ÇEE'nin Yetenek Boyutu İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

İlgi uyum değerleri için yapılan DFA sonucunda uyum değerlerinin yeterli düzeylerde olduğu ($\chi^2/df=1.87$, GFI=.91, AGFI=.90, CFI=.91, RMSEA=.045, SRMR=.060), dolayısıyla altı faktörlü yapının örneklem verisine yeterli düzeyde uyum gösterdiği söylenebilir.

Şekil 3: ÇEE'nin İlgi Boyutu İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi

ÇEE'nin iç-tutarlık güvenilirliği Cronbach Alfa Katsayısı ve Test Tekrar Test yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Yetenek boyutu açısından gerçekçi mesleki tip için .66, araştırmacı mesleki tip için .69, yaratıcı mesleki tip için .66, sosyal mesleki tip için .64, girişimci mesleki tip için .70 ve düzenli mesleki tip için .71 olarak bulunmuş, ölçeğin tümü için ise .87 olarak hesaplanmıştır. İlgi boyutu açısından ise gerçekçi mesleki tip için .70, araştırmacı mesleki tip için .67, yaratıcı mesleki tip için .67, sosyal mesleki tip için .66, girişimci mesleki tip için .66, düzenli mesleki tip için .72 olarak bulunmuş, ölçeğin tümü için ise .86 olarak hesaplanmıştır.

Alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme kriterlerini incelediğimizde $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Özdamar, 2002). Sonuçlar ve değerlendirme kriterleri incelendiğinde ölçeğin genelinde ve bütün alt boyutlarının ait oldukları faktörleri ölçmede kararlılık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4: ÇEE'nin Test Tekrar Test Güvenirlik Katsayıları

Faktörler	Uygulama	r
Realistik	İlgi Boyutu	.80*
	Yetenek Boyutu	.81*
Araştırmacı	İlgi Boyutu	.73*
	Yetenek Boyutu	.73*
Yaratıcı	İlgi Boyutu	.71*
	Yetenek Boyutu	.73*
Sosyal	İlgi Boyutu	.74*
	Yetenek Boyutu	.77*
Girişimci	İlgi Boyutu	.81*
	Yetenek Boyutu	.80*
Düzenli	İlgi Boyutu	.83*
	Yetenek Boyutu	.84*

* $p < .001$

Envanterin test-tekrar test yöntemi ile yapılan güvenilirlik analizi, 40 ortaokul öğrencisine on beş gün ara ile uygulanması sonucu elde edilmiştir. Korelasyon katsayısının büyüklük açısından yorumlanmasında, korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak, 0.70-1.00 arasında olması yüksek düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2016). Tablo 4'teki test tekrar test sonucuna göre envanterin bütün faktörleri için birinci ve ikinci uygulama arasında yüksek düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür. Envanterin birinci ve ikinci uygulamalarının yüksek korelasyon sonuçlarına bakılarak ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Dil Geçerliliği Çalışmaları:

Cinsiyet açısından daha geçerli hale getirilmiş üçüncü versiyonu Tracey ve Caulum (2015) tarafından geliştirilen ölçeği uyarlama çalışmasında ilk olarak Tracey ile e-mail yoluyla iletişim kurularak ÇEE'nin Türkçe'ye uyarlanmak istendiği iletilmiştir. Tracey ölçeğin uyarlanabileceğini bildirmiştir. Bu süreçten sonra ÇEE'nin İngilizce formu Türkçe ve İngilizce'yi iyi derecede bilen 3 dil uzmanı olan akademisyen tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, üç dil uzmanının çevirdikleri envanter tek forma dönüştürülmüştür. Bu form ise tekrar üç dil uzmanına verilerek İngilizce'ye çevrilmesi istenmiştir. Çeviri sonrasında envanterin Türkçe formunun İngilizce formuna yakın olduğu gözlenmiştir. Bu işlemten sonra envanterin İngilizce ve Türkçe formları İngilizce'yi iyi derecede bilen psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında 2 akademisyene verilerek ÇEE maddelerinin Türkçe'ye uygunluğu konusunda uzman görüşüne başvurulmuştur. Çocuk Etkinlikleri Envanterinin Türkçe formu ortaokul 5.,6.,7. ve 8. sınıf olmak üzere 440 öğrenciye uygulanmıştır.

3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

SDKT; Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Beş Faktör Kişilik Kuramı'nın öne sürdüğü kişilik kavramına uygun 40 sıfat çiftinden oluşmaktadır. Ölçek 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; Duygusal Dengesizlik / Nevrotizm, Dışa Dönüklük, Deneyime Açıklık, Yumuşak Başlılık ve Sorumluluktur. SDKT, likert tipidir ve 7'li derecelendirme formunda yapılandırılmıştır.

Bu ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için 285 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde Temel Bileşenler Faktör Analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre beş faktörün SDKT'ye ait varyansın %52,63'ünü açıkladığı görülmektedir. Dışa Dönüklük, faktör yükleri .568 ile .790 arasında değişen dokuz maddeden oluşmakta ve SDKT'ye ait varyansın %23,20'sini açıklamaktadır. Ayrıca Yumuşak Başlılık, yükleri .778 ile .605 arasında değişen 9 maddeden oluşmaktadır. Bu dokuz maddenin SDKT'ye ait varyansın %10,45'ini açıkladığı görülmektedir. Sorumluluk, faktör yükleri .861 ile .665 arasında değişen yedi maddeden oluşmakta ve SDKT'ye ait varyansın %9,15'ini açıklamaktadır. Duygusal Dengesizlik, yükleri .719 ile .367 arasında değişen yedi maddeden oluşmakta ve SDKT'ye ait varyansın %5,26'sını açıklamaktadır. Ayrıca Deneyime Açıklık boyutu,

yükleri .793 ile .491 arasında değişmekte ve SDKT' ye ait varyansın %4,56'sını açıklamaktadır. Genel hatlarıyla incelendiğinde, boyutlarda yer alan maddelerin faktör yüklerinin kabul edilen sınırların üzerinde olduğu ve açıklanan varyansın tatminkâr düzeyde olduğu söylenebilir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

SDKT'nin güvenilirlik çalışmalarını yapmak amacıyla 285 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde aracın iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca 90 katılımcıya ise iki hafta arayla SDKT uygulanmıştır. SDKT'nin boyutlarının iç tutarlık katsayılarının .73 ile .89 aralığında değiştiği görülmektedir. En yüksek iç tutarlık katsayısının ise Dışa Dönüklük (.89), en düşük iç tutarlık katsayısının Duygusal Dengesizlik (.73) boyutuna ait olduğu görülmektedir. Duygusal Dengesizlik boyutunun iç tutarlık değerinin diğer boyutlara göre düşük çıkmasının bir nedeni madde toplam korelasyon ranjı incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır (.26-.55). Diğer taraftan, aracın test tekrarına ilişkin bulgulara bakıldığında en yüksek ilişkiyi Yumuşak Başlılık ($r = .86^{**}, p < .01$), en düşük ilişkiyi ise Deneyime Açıklık boyutunun ($r = .68^{**}, p < .01$) ortaya koyduğu görülmektedir.

SDKT'nin geçerliğini test etmek amacıyla yapılan faktör analizi sonuçlarına göre 50 sıfat çiftinden 40 çift belirlenmiş ve maddeler üzerinde yapılan faktör analizinde beş boyutun SDKT'ye ait varyansın %52,6'sını açıkladığı bulunmuştur. Dış geçerlik kapsamında yapılan uygulamalar sonucunda kişilik boyutlarının kullanılan ölçeklerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgunun aracın geçerliği için önemli şekilde destekleyici niteliğe sahip olduğu düşünülmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

Eryılmaz (2009)'ın katılımcıların yaş aralıklarının 14-18 (37 öğrenci 14, 178 öğrenci 15, 175 öğrenci 16, 148 öğrenci 17 ve 3 öğrenci 18) olduğu araştırmasında, araştırma grubunda yer alan bireyler için de beş faktörlü bir yapı göstermiştir. Ölçeğin alt boyutlarının açıkladıkları varyanslar: Dışa Dönüklük boyutu için %22,78; Sorumluluk boyutu için %12,86; Yumuşak Başlılık boyutu için %7,26; Duygusal Dengesizlik boyutu için %6,61 ve deneyime açıklık için %5,09'dur. Bu beş boyutun toplam açıkladığı varyans %54,60'tır.

Sekizinci sınıf (86 öğrenci 13, 209 öğrenci 14 ve 16 öğrenci 15 yaşında olmak üzere toplam 311 öğrenci) öğrencileri olan araştırma katılımcıları için ölçek, yapılan DFA sonucunda uyum değerlerinin ($\chi^2/df=1.56$, $GFI=.86$, $AGFI=.83$, $CFI=.88$, $RMSEA=.042$, $SRMR=.062$) olduğu bulunmuştur. Bulunan değerlerden GFI, AGFI ve CFI yeterli düzeylerde ($<.90$) olmasa da en az dört uyum değerinin kritik değerlerin üzerinde olduğu (Bayram, 2010), dolayısıyla beş faktörlü yapının örneklem verisine uyum gösterdiği söylenebilir.

SDKT'nin iç-tutarlık güvenilirliği örneklem verisi için Cronbach Alfa Katsayısı ile hesaplanmıştır. Duygusal dengesizlik kişilik tipi için .56, dışa dönüklük kişilik tipi için .80, deneyime açıklık kişilik tipi için .62, yumuşak başlılık tipi için .69 ve sorumluluk kişilik tipi için .75 olarak bulunmuş, ölçeğin tümü için ise .82 olarak hesaplanmıştır. Alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme kriterlerini incelediğimizde $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Özdamar, 2002). Sonuçlar ve değerlendirme kriterleri incelendiğinde ölçeğin genelinde ve bütün alt boyutlarının ait oldukları faktörleri ölçmede kararlılık gösterdiği söylenebilir.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda katılımcılara içerisinde “cinsiyet, sınıf düzeyi, okul, ailenin gelir düzeyi, aile durumu, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve sırası” gibi demografik özellikleri belirlemek için sorular sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması amacıyla, ekte verilen “Çocuk Etkinlikleri Envanteri (Ek-1)”, “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” ve “Kişisel Bilgi Formu (Ek-2)” araştırmacı tarafından katılımcılara uygulanmıştır. Ölçekler, 2015- 2016 eğitim ve öğretim yılında Ankara ile Konya illerinde toplam beş farklı ortaokulda uygulanmıştır. Ölçekler, araştırmacının kendisi tarafından bir ders saati içinde ölçeği uygulamaya gönüllü olan öğrencilere gerekli yönergeler verilerek uygulanmıştır. Ölçeğin uygulanması sırasında gerekli olan açıklamalar yapılarak öğrencilerden gelen sorular yanıtlanmıştır. Yapılan

uygulama sonucunda ölçekler 412 öğrenciye uygulanmış ancak ölçeği eksik veya hatalı doldurma gibi sebeplerle 101 ölçek formu araştırma dışı bırakılmış ve araştırma 311 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde verileri analiz etmek için “Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (SPSS 15.0)” paket programı kullanılmıştır.

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarıyla, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi alt boyutları arasında ilişkileri belirlemek için korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu kısımda, çalışmanın problemleri doğrultusunda yapılan analizler ve analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutları ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi alt boyutları arasındaki korelasyonlar, ortalamalar ve standart sapmalara ilişkin bulgular tablolar şeklinde verilmiştir.

Tablo 5. Holland'ın Mesleki Tipleri (Yetenek Boyutu) Alt Boyutları, Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Ölçeği Alt Boyutlarından Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Realistik											
2. Araştırmacı	.43**	-									
3. Yaratıcı	.21**	.41**	-								
4. Sosyal	.27**	.36**	.43**	-							
5. Girişimci	.39**	.38**	.31**	.56**	-						
6. Düzenli	.17**	.28**	.37**	.52**	.42**	-					
7. Duygusal Dengesizlik	-.09	-.00	-.15*	-.15**	-.15**	-.21**	-				
8. Dışa Dönüklük	.19**	.12*	.08	.39**	.43**	.20**	-.07	-			
9 Deneyime Açıklık	.27**	.23**	.33**	.42**	.43**	.22**	-.05	.59**	-		
10 Yumuşak Başlılık	.13*	.05	.09	.33**	.19**	.26**	-.23**	.44**	.41**	-	
11 Sorumluluk	.10	.12*	.18**	.41**	.29**	.49**	-.22**	.46**	.36**	.49**	-
\bar{X}	17.41	16.13	17.00	19.63	17.85	19.12	24.93	48.37	41.50	49.51	38.61
S_s	4.11	4.45	4.01	3.46	4.37	4.11	7.13	9.70	7.34	7.98	7.27

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin realistik alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük ($r = .19$, $p < .01$), yumuşak başlılık ($r = .13$, $p < .05$) ve deneyime açıklık ($r = .27$, $p < .01$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin araştırıcı alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük ($r=.12, p<.05$), sorumluluk ($r=.12, p<.05$) ve deneyime açıklık ($r=.23, p<.01$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin yaratıcı alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından sorumluluk ($r=.18, p<.01$) ve deneyime açıklık ($r=.33, p<.01$) arasında düşük ve orta düzeylerde pozitif yönde duygusal dengesizlik ($r=-.15, p<.05$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görölmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin sosyal alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük ($r=.39, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.42, p<.01$), yumuşak başlılık ($r=.33, p<.01$) ve sorumluluk ($r=.41, p<.01$) arasında orta düzeylerde pozitif yönde duygusal dengesizlik ($r=-.15, p<.01$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin girişimci alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük ($r=.43, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.43, p<.01$) arasında orta; sorumluluk ($r=.29, p<.01$), yumuşak başlılık ($r=.19, p<.01$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde, duygusal dengesizlik ($r=-.15, p<.01$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görölmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin düzenli alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından dışa dönüklük ($r=.20, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.22, p<.01$) ve yumuşak başlılık ($r=.26, p<.01$) arasında düşük; sorumluluk ($r=.49, p<.01$) arasında orta düzeylerde pozitif yönde, duygusal dengesizlik ($r=-.21, p<.01$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Tablo 6. Holland'ın Mesleki Tipleri (İlgi Boyutu) Alt Boyutları, Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Ölçeği Alt Boyutlarından Alınan Puanlar Arasındaki Korelasyonlar, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Realistik											
2. Araştırmacı	.42**	-									
3. Yaratıcı	.23**	.44**	-								
4. Sosyal	.28**	.28**	.30**	-							
5. Girişimci	.33**	.29**	.24**	.53**	-						
6. Düzenli	.14*	.27**	.33**	.40**	.34**	-					
7. Duygusal Dengesizlik	-.11*	-.07	-.10	-.07	-.14*	-.15**	-				
8. Dışa Dönüklük	.09	.10	.00	.41**	.36**	.19**	-.07	-			
9. Deneyime Açıklık	.19**	.23**	.27**	.37**	.36**	.19**	-.05	.59**	-		
10. Yumuşak Başlılık	.12*	.04	.03	.31**	.11*	.27**	-.23**	.44**	.41**	-	
11 Sorumluluk	.10	.13*	.14*	.39**	.24**	.54**	-.22**	.46**	.36**	.49**	-
\bar{X}	16.31	16.03	16.90	19.29	17.15	17.34	24.93	48.37	41.50	49.51	38.61
S_s	4.69	4.68	4.21	3.57	4.28	4.43	7.13	9.70	7.34	7.98	7.27

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin realistlik alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından deneyime açıklık ($r=.19$, $p < .01$) ve yumuşak başlılık ($r=.12$, $p < .05$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde duygusal dengesizlik ($r=-.11$, $p < .05$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin araştırmacı alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından deneyime açıklık ($r=.23$, $p < .01$) ve sorumluluk ($r=.13$, $p < .05$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin yaratıcı alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından deneyime açıklık ($r=.27$, $p < .01$) ve sorumluluk ($r=.14$, $p < .05$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin sosyal alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından, dışa dönüklük ($r=.41, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.37, p<.01$), yumuşak başlılık ($r=.31, p<.01$) ve sorumluluk ($r=.39, p<.01$) arasında orta düzeylerde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin girişimci alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından, dışa dönüklük ($r=.36, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.36, p<.01$) arasında orta; sorumluluk ($r=.24, p<.01$), yumuşak başlılık ($r=.11, p<.05$) arasında düşük düzeylerde pozitif yönde, duygusal dengesizlik ($r=-.14, p<.05$) arasında ise düşük düzeylerde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar gözlenmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde, Çocuk Etkinlikleri Envanterinin düzenli alt boyutu ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Ölçeği alt boyutlarından, dışa dönüklük ($r=.19, p<.01$), deneyime açıklık ($r=.19, p<.01$), yumuşak başlılık ($r=.27, p<.01$) ve sorumluluk ($r=.54, p<.01$) arasında düşük ve orta düzeylerde pozitif yönde duygusal dengesizlik ($r=-.15, p<.01$) arasında ise düşük düzeyde negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden realistik tipini (yetenek boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 7'da verilmiştir.

Tablo 7: Realistik Tipin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>T</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.048	.033	-.084	-1.468	.143
Dışa Dönüklük	.023	.031	.053	.731	.466
Deneyime Açıklık	.140	.039	.250	3.588	.000*
Yumuşak Başlılık	.002	.035	.004	.058	.954
Sorumluluk	-.021	.038	-.037	-.556	.579

R = .289 *R*² = .083
F = 5.553 *p* = .000*

**p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanterinin alt boyutlarından realistik tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 7) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte realistik tipi anlamlı düzeyde yordadığı ($F_{(5,305)} = 5,553, p < .001$) ve realistik tipe ilişkin varyansın %8'ini açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise sadece deneyime açıklık (*p* < .001) değişkeninin realistik tip üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden realistik tipini (ilgi boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Realistik Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.064	.038	-.097	-1.671	.096
Dışa Dönüklük	-.026	.036	-.054	-.723	.470
Deneyime Açıklık	.129	.045	.201	2.832	.005*
Yumuşak Başlılık	.018	.040	.031	.457	.648
Sorumluluk	.011	.044	.017	.255	.799

R = .224 *R*² = .050
F = 3.232 *p* = .007*

**p* < .01

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından realistik tipin (ilgi boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 8) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte realistik tipi anlamlı düzeyde yordadığı ($F_{(5,305)} = 3,232, p < .01$) ve realistik tipe ilişkin varyansın %5'ini açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, deneyime açıklık ($p < .01$) değişkeninin realistik tip üzerinde tek anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden araştırmacı tipini (yetenek boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Araştırmacı Tipin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>P</i>
Duygusal Dengesizlik	.004	.036	.007	.119	.905
Dışa Dönüklük	-.015	.034	-.033	-.446	.656
Deneyime Açıklık	.151	.043	.248	3.505	.001*
Yumuşak Başlılık	-.041	.038	-.074	-1.082	.280
Sorumluluk	.049	.042	.080	1,185	.237

$R = .241$ $R^2 = .058$
 $F = 3,762$ $p = .003^*$

* $p < .01$

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından araştırmacı tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 9) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte araştırmacı tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 3,762$, $p < .01$) ve araştırmacı tipe ilişkin varyansın %6'sını yordadığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece deneyime açıklık ($p < .01$) değişkeninin araştırmacı tip üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden araştırmacı (ilgi boyutu) tipini yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Araştırmacı Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	<i>β</i>	<i>T</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.044	.038	-.067	-1.167	.244
Dışa Dönüklük	-.033	.036	-.069	-.935	.351
Deneyime Açıklık	.175	.045	.275	3.905	.000*
Yumuşak Başlılık	-.064	.040	-.109	-1.606	.109
Sorumluluk	.065	.044	.100	1.484	.139

R = .373 *R*² = .139
F = 9.831 *p* = .000*

**p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından araştırmacı tipin (ilgi boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 10) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte araştırmacı tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 9,831$, $p < .001$) ve araştırmacı tipe ilişkin varyansın %14'ünü açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece deneyime açıklık ($p < .001$) değişkeninin araştırmacı tip üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden yaratıcı tipinin (yetenek boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Yaratıcı Tipin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	<i>β</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Duygusal Dengesizlik	-.074	.031	-.132	-2.429	.016*
Dışa Dönüklük	-.084	.029	-.202	-2.902	.004**
Deneyime Açıklık	.239	.036	.438	6.569	.000***
Yumuşak Başlılık	-.051	.032	-.101	-1.563	.119
Sorumluluk	.074	.035	.133	2.084	.038*

R = .403 *R*² = .163
F = 11,858 *p* = .000***

p*<.05, *p*<.01, ****p*<.001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından yaratıcı tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 11) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte yaratıcı tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 11,858$, $p < .001$) ve yaratıcı tipe ilişkin varyansın %16'sını açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise duygusal dengesizlik ($p < .05$), dışa dönüklük ($p < .01$), deneyime açıklık ($p < .001$) ve sorumluluk ($p < .05$) değişkenlerinin yaratıcı tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir.

Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki göreceli önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, yaratıcı tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ($\beta = .438$) ve sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = -.202$), sorumluluk ($\beta = .133$), duygusal dengesizlik ($\beta = -.132$) değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden yaratıcı tipini yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Yaratıcı Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>T</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.057	.033	-.096	-1.742	.083
Dışa Dönüklük	-.116	.031	-.268	-3.785	.000**
Deneyime Açıklık	.239	.039	.416	6.149	.000**
Yumuşak Başlılık	-.063	.034	-.120	-1.841	.067
Sorumluluk	.089	.038	.153	2.356	.019*

R = .373 *R*² = .139
F = 9.831 *p* = .000**

p* < .05, *p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından yaratıcı tipin (ilgi boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 12) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte yaratıcı tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 9.831, p < .001$) ve yaratıcı tipe ilişkin varyansın %14'ünü yordadığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, dışa dönüklük ($p < .001$), deneyime açıklık ($p < .001$) ve sorumluluk ($p < .05$) değişkenlerinin yaratıcı tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir.

Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki görece önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, yaratıcı tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ($\beta = .416$) ve sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = -.268$), sorumluluk ($\beta = .153$) değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden sosyal tipini (yetenek boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: Sosyal Tipin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>P</i>
Duygusal Dengesizlik	-.034	.025	-.070	-1.380	.169
Dışa Dönüklük	.042	.023	.117	1.796	.074
Deneyime Açıklık	.113	.029	.239	3.820	.000*
Yumuşak Başlılık	.023	.026	.053	.876	.382
Sorumluluk	.108	.029	.227	3.782	.000*

$R = .515$ $R^2 = .265$
 $F = 22,037$ $p = .000^*$

* $p < .001$

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından sosyal tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 13) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte sosyal tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 22,037$, $p < .001$) ve sosyal tipe ilişkin varyansın %27'sini açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise deneyime açıklık ($p < .001$) ve sorumluluk ($p < .001$) değişkenlerinin sosyal tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir.

Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki görelî önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, sosyal tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ($\beta = .239$) ve sırasıyla sorumluluk ($\beta = .227$) değişkeninin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden sosyal tipini (ilgi boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Sosyal Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>P</i>
Duygusal Dengesizlik	.006	.026	.013	.246	.806
Dışa Dönüklük	.071	.025	.194	2.913	.004**
Deneyime Açıklık	.073	.031	.151	2.367	.019*
Yumuşak Başlılık	.026	.027	.059	.952	.342
Sorumluluk	.107	.030	.218	3.555	.000***

R = .486 *R*² = .236
F = 18.817 *p* = .000***

p*<.05, *p*<.01, ****p*<.001.

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından sosyal tipin (ilgi boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 14) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte sosyal tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 18,817$, $p < .001$) ve sosyal tipe ilişkin varyansın %24'ünü açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, dışa dönüklük ($p < .01$), deneyime açıklık ($p < .05$) ve sorumluluk ($p < .001$) değişkenlerinin sosyal tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki göreceli önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, sosyal tipin en güçlü yordayıcısının sorumluluk olduğu ($\beta = .218$) ve sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = .194$), deneyime açıklık ($\beta = .151$) değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden girişimci tipini (yetenek boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: Girişimci Tipin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>T</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.076	.032	-.123	-2.395	.017*
Dışa Dönüklük	.115	.030	.254	3.857	.000**
Deneyime Açıklık	.166	.038	.279	4.433	.000**
Yumuşak Başlılık	-.060	.033	-.110	-1.802	.072
Sorumluluk	.058	.036	.097	1.599	.111

R = .502 *R*² = .252
F = 20.598 *p* = .000**

p* < .05, *p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından girişimci tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 15) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte girişimci tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 20,598$, $p < .001$) ve girişimci tipe ilişkin varyansın %25'ini açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, dışa dönüklük ($p < .001$), deneyime açıklık ($p < .001$) ve duygusal dengesizlik değişkenlerinin girişimci tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki görel önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise girişimci tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ($\beta = .279$) ve sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = .254$), duygusal dengesizlik ($\beta = -.123$) değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden girişimci tipini (ilgi boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Girişimci Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>P</i>
Duygusal Dengesizlik	-.077	.032	-.128	-2.405	.017*
Dışa Dönüklük	.101	.030	.229	3.356	.001**
Deneyime Açıklık	.148	.038	.254	3.891	.000***
Yumuşak Başlılık	-.089	.034	-.166	-2.641	.009**
Sorumluluk	.057	.037	.097	1.549	.122

R = .444 *R*² = .197
F = 14,978 *p* = .000***

p*<.05, *p*<.01, ****p*<.001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından girişimci tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 16) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte girişimci tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 14,978$, $p < .001$) ve girişimci tipe ilişkin varyansın %20'sini yordadığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise duygusal dengesizlik ($p < .05$), dışa dönüklük ($p < .01$), deneyime açıklık ($p < .001$) ve yumuşak başlılık ($p < .01$) değişkenlerinin girişimci tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki görece önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, girişimci tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ($\beta = .254$) ve sırasıyla dışa dönüklük ($\beta = .229$), yumuşak başlılık ($\beta = -.166$), duygusal dengesizlik ($\beta = -.128$) değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden düzenli tipini (Yetenek Boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Düzenli Tipinin (Yetenek Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>T</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.061	.030	-.105	-2.047	.042*
Dışa Dönüklük	-.028	.028	-.066	-1.005	.316
Deneyime Açıklık	.046	.035	.082	1.295	.196
Yumuşak Başlılık	.003	.031	.005	.085	.932
Sorumluluk	.263	.034	.465	7.693	.000**

R = .505 *R*² = .255
F = 20.885 *p* = .000**

p* < .05, *p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından düzenli tipin (yetenek boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 17) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte düzenli tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 20,885$, $p < .001$) ve düzenli tipe ilişkin varyansın %26'sını açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, duygusal dengesizlik ($p < .05$) ve sorumluluk ($p < .001$) değişkenlerinin girişimci tip üzerinde anlamlı birer yordayıcılar olduğu görülmektedir. Yordayıcı değişkenlerin yordanan değişkenler üzerindeki göreceli önem sırasını gösteren standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise, düzenli tipin en güçlü yordayıcısının sorumluluk olduğu ($\beta = .465$) ve sırasıyla duygusal dengesizlik ($\beta = -.105$), değişkeninin izlediği görülmektedir.

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarının, Holland'ın altılı tipolojisinden düzenli tipini (ilgi boyutu) yordama düzeylerini belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: Düzenli Tipin (İlgi Boyutu) Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Duygusal Dengesizlik	-.018	.031	-.029	-.588	.557
Dışa Dönüklük	-.045	.029	-.099	-1.549	.122
Deneyime Açıklık	.021	.037	.034	.561	.575
Yumuşak Başlılık	.014	.033	.025	.421	.674
Sorumluluk	.337	.036	.552	9.410	.000*

R = .545 *R*² = .297
F = 25.725 *p* = .000*

**p* < .001

Çocuk Etkinlikleri Envanteri alt boyutlarından düzenli tipin (ilgi boyutu) yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları (Tablo 18) incelendiğinde, duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenlerinin birlikte düzenli tipi anlamlı bir şekilde yordadığı ($F_{(5,305)} = 25,725$, $p < .001$) ve düzenli tipe ilişkin varyansın %30'unu açıkladığı gözlenmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sorumluluk ($p < .001$) değişkeninin düzenli tip üzerinde tek anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA ve YORUM

Bu çalışmanın amacı, Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Holland'ın Mesleki Tipleri arasındaki ilişkileri incelemek ve ortaokul son sınıf öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin, Holland'ın Mesleki Tiplerini ne ölçüde yordadığını belirlemektir. Bu amaçla bu bölümde önceki bölümlerde yapılan açıklamalar ve elde edilen bulgulara dair yorum ve tartışmalar sunulmuştur.

Tartışma ve yorumlamada, bulgular bölümünde izlenen düzen esas alınmıştır.

5.1. Holland'ın Realistik Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın realistik mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek boyutu açısından realistik mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani öğrencilerin dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık boyutundan aldıkları puanlar arttıkça realistik mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise realistik mesleki tip ile duygusal dengesizlik arasında anlamlı negatif ilişkiler gözlenmiş olup, realistik mesleki tip ile deneyime açıklık ve yumuşak başlılık arasında ise anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Yani, öğrencilerin duygusal dengesizlik boyutundan aldıkları puanlar arttıkça realistik mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar azalmakta ve öğrencilerin deneyime açıklık ve yumuşak başlılık boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça realistik mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. Ayrıca yetenek ve ilgi boyutları açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından deneyime açıklık boyutunun realistik mesleki tipin tek anlamlı yordayıcısı olduğunu görülmektedir.

Barrick, Mount ve Gupta (2003: 64), yaptıkları meta-analiz çalışmasında realistik mesleki tipin, kişilik özellikleri ile çok az ilişkisi olduğunu ifade etmiştir. Ackerman ve Heggestad (1997) bunu realistik meslek tipe sahip bireylerin öncelikli olarak matematiksel düşünce, görsel algı gibi özelliklerle ilişkili olduğu şeklinde açıklamaktadır. Regresyon sonuçları incelendiğinde beş faktörlü kişilik özelliklerinin realistik mesleki tipi yetenek boyutu açısından %8, ilgi boyutu açısından ise %5 yordadığı görülmektedir. Barrick, Mount ve Gupta (2003) yaptıkları meta-analiz çalışmasında kişilik boyutlarının realistik mesleki tipi %11 yordadığını ve mesleki tipler arasında kişilik boyutları açısından en az yordanan değişken olduğunu bulmuşlardır. Araştırma bulguları da yaklaşık olarak bu bulguyu destekler niteliktedir.

Realistik mesleki tipe sahip bireylerin mekanik becerileri güçlü olmasının yanında sosyal becerileri zayıf olabilir (Ünsal, 2014). Dışa dönük bireyler ise oldukça sosyal bireylerdir (Burger, 2006). Araştırma bulguları yetenek boyutu açısından bu iki boyutun ilişkili olduğunu göstermekle birlikte ilgi boyutu açısından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulguyu realistik mesleki tipe sahip bireylerin aslında dışa dönüklük boyutu özelliklerine karşı yetenekleri olduğu ancak bu yeteneklerini kullanmaktan hoşlanmadıkları şeklinde değerlendirebiliriz.

Yumuşak başlılık kişilik boyutundan yüksek puan alan kişilerin özellikleri arasında uysal olmaları yer almaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015). Realistik mesleki tipin özelliklerinde ise uysal-uyumlu (conforming) olma eğilimi olduğu görülmektedir (Holland, 1997). Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R. (2006), tarafından yürütülen bir meta-analiz çalışmasında uyum (adjustment), realistik mesleki tip ile ilişkili bulunmuştur. Ancak, realistik mesleki tipe sahip bireylerin sosyal becerileri zayıf olabilirken (Ünsal, 2014), yumuşak başlılık kişilik boyutu özelliğine sahip bireyler diğer insanlarla iyi anlaşabilme, grubu tarafından kabul edilme kendi kimliğini koruyarak diğer insanlara karşı anlayışlı olabilme niteliklerine sahiptirler (Aliyev, 2008). Literatürde yer alan ifadeler incelendiğinde bu iki boyut arasında uyuşan ve ters düşen ifadelerin yer aldığı gözlenmektedir. Araştırma bulguları realistik mesleki tip ile yumuşak başlılık kişilik boyutu arasında düşük düzeyde pozitif korelasyonlar olduğunu göstermektedir. Düşük düzey gösteren bu korelasyon sonucunu literatürde yer alan ifadeleri destekler nitelikte olarak değerlendirebiliriz.

Regresyon sonuçları deneyime açıklık kişilik özelliğinin realistik mesleki tipin tek anlamlı yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Deneyime açıklık boyutundan yüksek puan alan bireyler, gelenek dışı ve bağımsız düşünceye sahiptir. Realistik mesleki tipe sahip bireylerin özellikleri arasında ise geleneklere bağlı olmakta yer almaktadır (Kuzgun, 2014). Ancak Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da deneyime açıklık kişilik boyutu ile realistik mesleki tip ($r=.22$) arasında korelasyon bulunmuştur. Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan çalışma bulgumuzu destekler nitelikte olup ve bazı kuramsal açıklamaların bu bulguyu desteklemediğini görmekteyiz.

Duygusal dengesizlik boyutundan yüksek puan alan bireyler, duygusal sıkıntı yaşayan ve duyguları aşırı değişiklik gösteren kişilerdir (Burger, 2006). Kendini olaylara çok fazla kaptırmayan (Kuzgun, 2014) realistik bireylerin duygusal kararsızlık yaşamamaları bu açıdan beklendik bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

5.2. Holland'ın Araştırmacı Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın araştırmacı mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek boyutu açısından araştırmacı mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık, sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani, öğrencilerin dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanlar arttıkça araştırmacı mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise araştırmacı mesleki tip ile deneyime açıklık ve sorumluluk arasında ise anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Bir başka ifade ile, öğrencilerin deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça araştırmacı mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. Ayrıca yetenek ve ilgi boyutları açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından deneyime açıklık boyutunun araştırmacı mesleki tipin tek anlamlı yordayıcısı olduğunu görülmektedir.

Araştırma bulgularını incelediğimizde araştırmacı mesleki tip için kişilik boyutlarından deneyime açıklık boyutunun önemli bir değişken olduğunu görmekteyiz.

Deneyime açıklık boyutunu oluşturan özellikler arasında çok yönlü düşünme ve zihinsel merak vardır (Burger, 2006). Sürekli olarak farklı ve çeşitli deneyimler arayışında olan bu bireyler meraklı ve yaratıcıdır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Araştırmacı mesleki tipe sahip bireyler, öğrenmeye, matematiksel ve bilimsel problemler çözmeye istekli olup cevaplanmamış bir soruya cevap aramaktan hoşlanırlar (Bacanlı, 2012a). İş ortamında problemleri yaratıcı biçimde çözmek için karmaşık ve soyut düşünmeye olan ihtiyacı, araştırmacı bireyler bilimsel yetkinlikleri yolu ile çözerler (Ünsal, 2014). Bu açılarından incelendiğinde kuramsal açıklamaların araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir. Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında araştırmacı mesleki tip ile deneyime açıklık arasında pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Benzer şekilde Ackerman ve Heggstad (1997) ve Hogan ve Blake (1999) tarafından yapılan araştırmada da araştırmacı mesleki tip ile deneyime açıklık boyutu arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. Ayrıca Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da deneyime açıklık kişilik boyutu ile araştırmacı mesleki tip ($r=.33$) arasında korelasyon bulunmuştur. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmaların araştırmacı mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu arasında ilişkiler olduğunu destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Sorumluluk boyutundan yüksek puan almış bireyler çalışkan, dakik, iyi organize olmuş ve hırslı bireylerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Araştırmacı mesleki tipe sahip bireyler cevabını merak ettikleri bir sorunun veya problemin çözümü için sonunda kazanacağı bir ödül olmasa da o problemin çözümü için çok uğraşabilirler (Ünsal, 2014). Bu onların aslında hırslı olduğunu gösteren bir davranış olarak değerlendirilebilir. Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. ve Tett, R. (2006), tarafından yapılan bir araştırmada hırs ile araştırmacı mesleki tip arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Bu açılarından incelendiğinde literatürde bulunan açıklamaların araştırma bulgularını desteklediği görmekteyiz.

Araştırmacı mesleki tipe sahip bireylerin içe dönük olarak tanımlaması mümkündür (Ünsal, 2014). Araştırmacı mesleki tip ile yetenek boyutu açısından incelendiğinde dışa dönüklük boyutu ile pozitif ilişkili, ilgi boyutu açısından incelendiğinde ise anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Araştırmacı mesleki tipe sahip bireyler sosyal ilişkilere girmekten kaçınırlar (Kuzgun, 2014). Dışa dönük bireylerin oldukça sosyal, enerjik ve girişken

olduğu söylenirken, içe dönük bireylerin asosyal ve enerjisi olmayan kişiler olduğunu söylemek yanlış olur (Burger, 2006). Hogan ve Blake (1999) ise yaptıkları araştırmada, dışa dönüklük ile araştırıcı mesleki tip arasında negatif ilişki bulmuşlardır. Benzer şekilde Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan araştırmada da dışa dönüklük kişilik boyutu ile araştırıcı mesleki tip ($r=-.26$) arasında korelasyonlar bulunmuştur. Araştırma sonuçları incelendiğinde, araştırıcı mesleki tipe sahip bireylerin dışa dönüklük konusunda yetenekleri olduğu ancak ilgileri olmadığını görmekteyiz. Bu bulguyu araştırıcı mesleki tipe sahip bireylerin sosyal olmaktan hoşlanmadıkları için içe dönük davranış sergiledikleri şeklinde değerlendirebiliriz.

5.3. Holland'ın Yaratıcı Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın yaratıcı mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek boyutu açısından yaratıcı mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından duygusal dengesizlik ile negatif korelasyonlar gözlenmiş olup yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani öğrencilerin duygusal dengesizlik boyutundan aldıkları puanlar arttıkça yaratıcı mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Deneyime açıklık ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanlar arttıkça yaratıcı mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık ve sorumluluk arasında ise anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Yani öğrencilerin deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça yaratıcı mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. Ayrıca yetenek boyutu açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarının yaratıcı mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Yaratıcı tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ve sırasıyla dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, sorumluluk değişkenlerinin izlediği görülmektedir. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarının yaratıcı mesleki tipin anlamlı

yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Yaratıcı tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ve sırasıyla dışa dönüklük, sorumluluk değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Araştırma bulgularını incelediğimizde yaratıcı mesleki tip için kişilik boyutlarından deneyime açıklık boyutunun önemli bir değişken olduğunu görmekteyiz. Yaratıcı mesleki tipe sahip bireyler; hayal gücü kuvvetli, sezgisel, idealist, açık ve özgün olma eğilimindedirler (Holland, 1997). Deneyime açıklık boyutunu oluşturan özellikler arasında ise yeni görüşleri kabul etme isteği, güçlü bir hayal gücü, çok yönlü düşünme ve zihinsel merak bulunur (Burger, 2006). Ackerman ve Heggstad (1997) ve Hogan ve Blake (1999) yaptıkları araştırmada yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutunun pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Barrick, Mount ve Gupta (2003) ve Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan meta-analiz çalışmalarında yaratıcı mesleki tip ile deneyime açıklık boyutu arasında ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca De Fruyt ve Mervielde (1997), deneyime açıklık ile yaratıcı mesleki tip (0.56) arasında ve Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da deneyime açıklık kişilik boyutu ile yaratıcı mesleki tip ($r=.56$) arasında korelasyonlar bulunmuştur. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmaların yaratıcı mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Yaratıcı mesleki tipe sahip bireyler, açık, sistematik ve düzenli faaliyetlerden kaçınırlar (Kuzgun, 2014). Sorumluluk boyutu ise bireylerin ne kadar düzenli, disiplinli ve organize olduğu ile ilişkilidir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan bir çalışmada sorumluluk kişilik boyutu ile yaratıcı mesleki tip ($r=-.23$) arasında korelasyonlar bulunmuştur. Kuramsal açıklama ve benzer araştırma sonucununun araştırma bulgusunu desteklemediğini görmekteyiz. Araştırmanın katılımcıları sınav döneminde (TEOG) olmaları sebebi ile düzen, disiplin ve sorumluluklarının fazla olduğu bir süreç içindeler. Araştırma bulgularındaki bu iki boyut arasında pozitif ilişkinin, bu geçici dönemden kaynaklandığı düşünülebilir.

Yaratıcı mesleki tipe sahip bireyler duygusal ve sezgisel olma eğilimindedirler (Holland, 1997). Yaratıcı mesleki çevrede serbest kişisel ve duygusal ifade biçimleri kullanılır (Ünsal, 2014). Duygusal dengesizlik boyutundan yüksek alan bireyler kaygılı,

kendine acıyan ve stresle ilgili rahatsızlıklara eğilimli bireylerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Araştırma bulgularında yetenek boyutu açısından yaratıcı mesleki tip ile duygusal dengesizlik boyutları arasında anlamlı negatif korelasyonlar olduğunu görmekteyiz. Yaratıcı mesleki tipe sahip bireylerin resim yapmak, bir müzik aleti çalmak veya bir eser ortaya koymak gibi etkinlikler ile uğraştığı düşünülürken stres ve kaygı gibi durumlar ile bu yollarla başa çıktıkları düşünülebilir. Çam ve Altinköprü (2013) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırmada müzik dinlemenin araştırma katılımcılarının süreklilik kaygı, durumluluk kaygı ve depresyon skorlarını düşürdüğünü saptamışlardır.

5.4. Holland'ın Sosyal Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın sosyal mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek boyutu açısından sosyal mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından duygusal dengesizlik ile negatif korelasyonlar gözlenmiş olup sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani öğrencilerin duygusal dengesizlik boyutundan aldıkları puanlar arttıkça sosyal mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanlar arttıkça sosyal mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Yani, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça sosyal mesleki tip boyutundan aldıkları puanlarda artmaktadır. Ayrıca yetenek boyutu açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarının sosyal mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Sosyal tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ve sırasıyla sorumluluk değişkeninin izlediği görülmektedir. İlgi boyutu açısından incelendiğinde ise beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarının sosyal

mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Sosyal tipin en güçlü yordayıcısının sorumluluk olduğu ve sırasıyla dışa dönüklük, deneyime açıklık değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Dışa dönüklük boyutundan yüksek puan bireyler oldukça sosyal kişiler olup enerjik ve girişkendirler. Ayrıca araştırmalar dışa dönüklerin içe dönüklere göre daha fazla arkadaşı olduğu ve sosyal ortamlarda daha fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir (Burger, 2006). Sosyal mesleki tipe sahip bireyler arkadaş canlısı, samimi ve sosyal olmaya eğilimi olan bireylerdir (Holland, 1997). Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında ilişki olduğu görülmektedir. Ackerman ve Heggestad (1997) tarafından yapılan benzer bir araştırmada sosyal mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur. De Fruyt ve Mervielde (1997) dışa dönüklük ile sosyal mesleki tip (0.29) arasında, benzer şekilde Cotter ve Fouad (2011) dışa dönüklük ile sosyal mesleki tip ($r=.20$) arasında korelasyonlar bulmuşlardır. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmaların sosyal mesleki tip ve dışa dönüklük kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler niteliktedir.

Regresyon sonuçlarını incelediğimizde sosyal mesleki tip için kişilik değişkenlerinden deneyime açıklığın yetenek boyutu açısından önemli bir değişken olduğunu görmekteyiz. Ayrıca hem ilgi hem de yetenek boyutları açısından iki değişken arasında anlamlı pozitif korelasyonlar olduğunu görmekteyiz. Ackerman ve Heggestad (1997) ve Hogan ve Blake (1999) yaptıkları çalışmada da sosyal mesleki tip ile deneyime açıklık arasında pozitif yönde ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde, Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında da sosyal mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutu arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. De Fruyt ve Mervielde (1997), ise deneyime açıklık ile sosyal mesleki tip (0.30) arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer araştırmaların sosyal mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Sosyal mesleki tipe sahip bireyler, yardımsever, sıcak, anlayışlı, arkadaş canlısı, eli açık, sabırlı olma eğilimindedirler (Holland, 1997). Yumuşak başlılık kişilik boyutundan yüksek puan bireyler, uysal, güvenilir, yardımsever, cömert, kabul edici ve

iyi huylu bireylerdir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında sosyal mesleki tip ile yumuşak başlılık arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. Hogan ve Blake (1999) ve De Fruyt ve Mervielde (1997), yumuşak başlılık ile sosyal mesleki tip arasında ilişkiler bulmuşlardır. Cotter ve Fouad (2011), tarafından yapılan bir çalışmada da sosyal mesleki tip ile yumuşak başlılık arasında ($r=.27$) korelasyonlar bulunmuştur. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmanın sosyal mesleki tip ve yumuşak başlılık kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Regresyon sonuçları incelendiğinde ilgi boyutu açısından sosyal mesleki tip için en etkili değişkenin sorumluluk olduğu ve korelasyon sonuçlarında hem ilgi hem de yetenek boyutu açısından sosyal mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında anlamlı pozitif ilişkiler olduğunu göstermektedir. Holland (1997), sosyal mesleki tipe sahip bireylerin sorumluluk sahibi (responsible) olma eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Bu açıdan incelendiğinde kuramsal ifadenin sosyal mesleki tip ve sorumluluk kişilik boyutu arasındaki ilişkiyi destekler nitelikte olarak değerlendirebiliriz.

Duygusal dengesizlik düzeyi düşük bireyler sakin, iyi uyum göstermiş, aşırı uyumsuz tepkilere yatkın olmayan bireylerdir (Burger, 2006). Sosyal mesleki tipe sahip bireyler uzlaşmacı-uyusal (agreeable), iş birliği yapan (cooperative) ve arkadaş canlısı (friendly) olma eğilimindedirler (Holland, 1997). Duygusal dengesizlik boyutundan düşük puan alan bireylerin iyi uyum göstermiş kişiler olarak ele aldığımızda, uzlaşmacı-uyusal ve işbirlikçi özelliğe sahip olan sosyal mesleki tip ile olan negatif ilişkisini beklendik bir sonuç olarak değerlendirebiliriz.

5.5. Holland'ın Girişimci Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın girişimci mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek ve ilgi boyutları açısından girişimci mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından duygusal dengesizlik ile negatif korelasyonlar gözlenmiş olup girişimci mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak

başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani öğrencilerin duygusal dengesizlik boyutundan aldıkları puanlar arttıkça girişimci mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanlar arttıkça girişimci mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır. Ayrıca yetenek boyutu açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından dışa dönüklük, deneyime açıklık ve duygusal dengesizlik boyutlarının girişimci mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Girişimci tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ve sırasıyla dışa dönüklük, duygusal dengesizlik değişkenlerinin izlediği görülmektedir. İlgili boyutu açısından incelendiğinde ise beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık boyutlarının girişimci mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Girişimci tipin en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık olduğu ve sırasıyla dışa dönüklük, yumuşak başlılık, duygusal dengesizlik değişkenlerinin izlediği görülmektedir.

Girişimci mesleki tipe sahip bireyler betimlenirken, girişken, kendine güvenen, meraklı, maceracı, kendini göstermeye meraklı gibi özellikler yer almaktadır (Kuzgun, 2014). Holland (1997), girişimci bireylerin dışa dönük (extroverted) olma eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Dışa dönük bireylerin özellikleri arasında sosyal, enerjik ve girişken olmaları yer almaktadır (Burger, 2006). Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) ve Barrick, Mount ve Gupta (2003) tarafından yaptıkları meta-analiz çalışmalarında girişimci mesleki tipi ile dışa dönüklük arasında ilişkiler olduğunu ortaya koyulmuşlardır. Gottfredson, Jones ve Holland (1993) ve Hogan ve Blake (1999) yaptıkları çalışmalarında girişimci mesleki tip ile dışa dönüklük arasında pozitif ilişkiler bulmuşlardır. Ayrıca De Fruyt ve Mervielde (1997) ise dışa dönüklük ile girişimci mesleki tip (0.48) arasında ve Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan benzer bir araştırmada da dışa dönüklük ile girişimci mesleki tip ($r=.23$) arasında korelasyonlar bulunmuştur. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmalar girişimci mesleki tip ve dışa dönüklük kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler niteliktedir.

Deneyime açık bireyler sosyaldirler, diğer insanlarla çabuk kaynaşırlar (Gök, 2011). Bu bireyler sürekli farklı ve çeşitli deneyimler arayışındadırlar (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015) Holland (1997), girişimci mesleki tipe sahip bireylerin sosyal,

maceracı ve dışa dönük olma eğiliminde olduklarını ifade etmiştir. Gökdeniz ve Merdan (2011) tarafından yapılan bir araştırmada, deneyime açıklık ile girişimciliğe önem verme arasında pozitif yönde ilişki bulunmuş ve ortaya çıkan bu bulguda bireylerin yaratıcı proje ve programlarda yer almak istemelerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Kuramsal bilgilerin ve benzer araştırmanın girişimci mesleki tip ve deneyime açıklık kişilik boyutu arasındaki ilişkileri destekler nitelikte olarak değerlendirilebilir.

Girişimci mesleki tipe sahip bireyler diğer insanlarla birlikte olmayı severler ancak yardım etmekten çok yönetmek veya ikna etmek isterler (Ünsal, 2014). Burger (2006), yumuşak başlılık kişilik düzeyi yüksek olan bireylerin yardımsever olduklarını ifade etmiştir. Yumuşak başlı bireylerin yardımsever olmaları, girişimci mesleki tipe sahip bireylerin ise yardım etmekten ziyade ikna veya yönetme amaçlı olarak diğer insanlarla birlikte olma isteği açısından değerlendirildiğinde bu bulguyu beklenmedik bir sonuç şeklinde yorumlayabiliriz. Ayrıca yumuşak başlılık düzeyi yüksek bireyler rekabet etmek yerine iş birliği içinde çalışmayı tercih ederler (Burger, 2006). Girişimci bireyler ise ekonomik çıkar sağlamak ya da kurumun hedeflerine ulaşması amacıyla insanları kullanmaya yönelik faaliyetleri tercih ederler (Kuzgun, 2014). De Fruyt ve Mervielde (1997) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da yumuşak başlılık ile girişimci mesleki tip (-0.23) arasında ilişki bulunmuştur. Ergenlik döneminde bireyler, akran standartlarına çocuklardan daha fazla uyarlar (Santrock, 2011). Ergenlik çağında olan araştırma katılımcıları akran gruplarının bir üyesi olmak için uyumlu davranışlar gösterme eğiliminde olduğu bir dönem içinde olabilirler. Bu açıdan değerlendirdiğimizde bu yaştaki birey girişimci mesleki tipe sahip özellikleri taşımış olsa da içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliklerinden dolayı böyle bir bulgu ortaya çıkmış olabilir. Ancak, Gökdeniz ve Merdan (2011), çalışan bireyler üzerinde yaptıkları bir araştırmada yumuşak başlılıkla (uyum), yönetimselliğe önem verme arasında pozitif yönde ilişkiler gözlenmiş olup uyumlu bireylerin yönetici pozisyonunda ve başka insanları yöneterek çalışmak istedikleri sonucuna varılmıştır. Girişimci mesleki tipe sahip bireylerin, diğer insanları yönetmekten hoşlandıklarını ele alırsak benzer araştırmanın, bu ilişkiyi desteklediği de görülmektedir.

Sorumluluk kişilik boyutundan yüksek puan alan bireylerin özellikleri arasında çalışkan, dakik ve iyi organize olmuş olmalarının yanında hırslı ve azimli olmaları da

yer almaktadır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2015). Bu boyut eğitimsel başarı ölçütleri ile ilgili olduğundan başarı isteği olarak da ifade edilir (Sarıcaoğlu, 2011). Girişimci mesleki tipe sahip bireylerin özellikleri arasında da istediğini elde eden ve hırslı olmaları bulunmaktadır (Kuzgun, 2014). Girişimci mesleki tipe ait özelliklerden hırslı olma açısından ele alındığında sorumluluk kişilik boyutu ile arasında ilişki bulunması literatürde yer alan ifadeleri destekler nitelikte olarak değerlendirilebiliriz. Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında girişimcilik mesleki tipi ile sorumluluk kişilik boyutu arasında pozitif yönde korelasyonlar gözlenmiştir. De Fruyt ve Mervielde (1997), sorumluluk ile girişimci mesleki tip (0.32) arasında korelasyonlar bulmuşlardır. Benzer şekilde Gökdeniz ve Merdan (2011) tarafından yapılan bir araştırmada da sorumluluk ile girişimciliğe önem verme arasında pozitif yönde ilişkiler bulunmuş ve bu bulgudan hareketle sorumlu kişilerin, işlerinin patronu olmaya, rekabet ve başarıya önem veren bireyler oldukları sonucuna varılmıştır. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırmaların girişimci mesleki tip ve sorumluluk kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

Araştırma bulguları girişimci mesleki tip ile duygusal dengesizlik kişilik boyutu arasında negatif ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında girişimcilik mesleki tipi ile duygusal dengesizlik arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır. Ayrıca, De Fruyt ve Mervielde (1997) yaptıkları benzer bir çalışmada duygusal dengesizlik ile girişimci mesleki tip (-0.33) arasında ilişki bulmuşlardır. Benzer araştırmaların girişimci mesleki tip ve duygusal dengesizlik kişilik boyutu arasında olan negatif ilişkiyi destekler nitelikte olduğunu görmekteyiz.

5.6. Holland'ın Düzenli Mesleki Tipi ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkilerden Elde Edilen Bulgulara Dair Tartışma

Beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutları (duygusal dengesizlik, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) ile Holland'ın düzenli mesleki tipi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin yetenek ve ilgi boyutları açısından düzenli mesleki tipi ile beş faktörlü kişilik özellikleri boyutlarından duygusal dengesizlik ile negatif korelasyonlar

gözlenmiş olup düzenli mesleki tip ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Yani öğrencilerin duygusal dengesizlik boyutundan aldıkları puanlar arttıkça düzenli mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutundan aldıkları puanlar arttıkça düzenli mesleki tip boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır. Ayrıca yetenek boyutu açısından beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından duygusal dengesizlik ve sorumluluk boyutlarının düzenli mesleki tipin anlamlı yordayıcıları olduğunu görülmektedir. Düzenli tipin en güçlü yordayıcısının sorumluluk olduğu ve sırasıyla duygusal dengesizlik değişkeninin izlediği görülmektedir. İlgili boyutu açısından incelendiğinde ise beş faktörlü kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk boyutunun düzenli mesleki tipin tek anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Burger (2006), araştırmaların dışa dönüklerin içe dönüklere oranla daha fazla arkadaşı olduğunu ve sosyal ortamlarda daha çok vakit geçirdiğini dile getirmiştir. Düzenli mesleki tipe sahip bireyler ise yakın arkadaşlığa daha az önem veren bireylerdir (Özyürek, 2013). Bu çalışmada ise dışa dönüklük kişilik boyutu ile düzenli mesleki tip arasında pozitif yönde ilişki olduğu gözlenmektedir. Düzenli mesleki tip ile dışa dönüklük kişilik boyutları arasında pozitif ilişki çıkması üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta olup, araştırma katılımcılarının yaş grubundan kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Genç çocukluk döneminden ergenlik dönemine doğru geçerken bireylerin arkadaşları ile olan sosyal ilişkileri de önem kazanmaktadır (Temel ve Aksoy, 2010). Araştırma katılımcılarının arkadaşlık ve sosyal ilişkilerin önemli olduğu bir dönemde olması sebebi ile birey, düzenli mesleki tipe sahip özellikleri taşımış olsa da içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliklerinden dolayı böyle bir bulgu ortaya çıkmış olabilir.

Deneyime açıklık kişilik boyutundan düşük puan alan bireyler, daha gelenekseldirler ve yeni bir şeydense bilineni tercih ederler (Burger, 2006). Deneyime açık bireyler, hayal gücü geniş, meraklı, özgürlükçü ve yaratıcı bireylerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015). Düzenli mesleki tipe sahip bireylerin kişilik özellikleri arasında emirlere boyun eğen, itaatkâr, pratik, kendini denetleyen ve hayal gücü kısır gibi özellikler yer almaktadır (Kuzgun, 2014). Costa, McCrae ve Holland (1984),

düzenli mesleklerin deneyime kapalı olma eğiliminde olduğunu ifade etmiştir. Hogan ve Blake (1999) deneyime açıklık ile düzenli mesleki tip arasında negatif ilişkiler bulmuşlardır. Ayrıca, De Fruyt ve Mervielde (1997) deneyime açıklık ile düzenli mesleki tip (-0.18) arasında ilişki bulmuşlardır. Bu çalışmada ise deneyime açıklık kişilik boyutu ile düzenli mesleki tip arasında pozitif yönde ilişki olduğu gözlenmektedir. Düzenli mesleki tip ile deneyime açıklık kişilik boyutları arasında pozitif ilişki çıkması üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta olup, araştırma katılımcılarının yaş grubundan kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir. Ergenlik dönemi, bireylerin bağımsızlık çabası ve özerklik isteğinin arttığı bir dönemdir (Temel ve Aksoy, 2010). Deneyime açık bireyler, kurallar konusunda esnekler ve kendilerini tanımlamada bağımsız olma özelliklerini vurgularlar (Gök, 2011). Araştırmanın, katılımcılarının bağımsız olma isteğinin arttığı ve önemli olduğu bir dönemde olması sebebi ile deneyime açıklık kişilik boyutu ile düzenli mesleki tip arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmış olabilir.

Yumuşak başlı kişilik özelliğine sahip bireyler iş birliğini rekabete tercih ederler (Burger, 2006). Bu boyuttan yüksek puan alan bireylerin özellikleri arasında uysal ve kabul edici olmaları yer almaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2015). Düzenli mesleki tipe sahip bireyler organize olmakla beraber ilerlemek için başkalarının liderliğine ihtiyaç duyarlar (Ünsal, 2014). Holland (1997) düzenli bireylerin uyan-uysal olma (conforming-obedient) eğilimde olduğunu belirtmiştir. Ancak Cotter ve Fouad (2011) tarafından yapılan benzer bir çalışmada yumuşak başlılık kişilik boyutu ile düzenli mesleki tip ($r=-.20$) arasında korelasyon bulunmuştur. Bu açılarından incelendiğinde belirtilen kuramsal bilgilerin düzenli mesleki tip ve yumuşak başlılık kişilik boyutu arasında ilişkilerin olduğunu destekler nitelikte olduğunu ancak Cotter ve Fouad (2011)'un benzer araştırma sonucunun çalışma bulgularını desteklemediğini söyleyebiliriz.

Araştırma bulgularını incelediğimizde düzenli mesleki tip için kişilik boyutlarından sorumluluk boyutunun önemli bir değişken olduğunu görmekteyiz. Sorumluluk kişilik boyutundan yüksek puan alan bireyler, düzenli plan doğrultusunda hareket eden ve kararlı bireylerdir (Burger, 2006). Düzenli mesleki tipe sahip bireyler verilerle ilgilenmekte, bunları sistematik biçimde işlemekten ve daha önce belirlenmiş

bir plana göre düzene koymaktan hoşlanırlar (Kuzgun, 2014). Hogan ve Blake (1999) ve De Fruyt ve Mervielde (1997) ise sorumluluk ile düzenli mesleki tip arasında ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Ackerman ve Heggestad (1997) yaptıkları araştırmada düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Larson, Rottinghaus ve Borgen (2002) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında ilişki ortaya koyulmuştur. Kuramsal bilgiler ve benzer araştırma sonuçlarının düzenli mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

Duygusal dengesizlik düzeyi düşük olan kişiler sakin, iyi uyum göstermiş, aşırı ve uyumsuz duygusal tepkilere eğilimli olmayan bireylerdir (Burger, 2006). Holland (1997) düzenli bireylerin uyan-uysal olma (conforming-obedient) eğilimde olduğunu belirtmiştir. De Fruyt ve Mervielde (1997), duygusal dengesizlik ile düzenli mesleki tip (-0.24) arasında korelasyon bulmuşlardır. Bu açılardan incelendiğimizde kuramsal bilgiler ve benzer araştırmanın düzenli mesleki tip ile duygusal dengesizlik kişilik boyutu arasındaki negatif ilişkiyi destekler nitelikte olduğu sonucuna varılabilir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler:

1. Bu araştırma Konya ve Ankara illerindeki okullarda uygulanmıştır. Aynı çalışmanın farklı illerdeki okullarda da gerçekleştirilmesi bu çalışmanın genellenebilirliği için önemli bir veri olabilir.

2. Sekizinci sınıf öğrencilerinin kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinin farkındalığını sağlamayı amaçlayan mesleki grup rehberliği, mesleki bireysel psikolojik danışma veya grupla psikolojik danışma programları hazırlanırken bu araştırma sonuçlarından yararlanılabilir.

3. Çoklu regresyon analizi sonuçlarını ilgi boyutu açısından değerlendirdiğimizde mesleki tipler arasında realistik mesleki tipin en az yordanan değişken olduğunu görmekteyiz. Ackerman ve Heggstad (1997) bunu realistik mesleki tipin daha çok matematiksel zekâ ve görsel algı gibi yeteneklerle ilişkili olduğu şeklinde açıklamaktadır. Holland'ın mesleki tipleri ile zekâ türleri arasındaki ilişkinin incelenmesi mesleki tiplerin doğasının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

4. Regresyon analizi sonuçlarında Holland'ın mesleki tiplerinin ilgi ve yetenek boyutu açısından anlamlı yordayıcıları saptanmıştır. Benzer bir çalışmanın, kişiliğin beş faktörünün ötesinde (Catell'in 16'lı kişilik özellikleri gibi) bir araştırma ile incelenmesi Holland'ın mesleki tipleri ile kişilik boyutları arasındaki ilişkinin doğasının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

5. Korelasyon analizi sonuçlarında hem ilgi hem yetenek boyutları açısından duygusal dengesizlik kişilik boyutu ile girişimci ve düzenli mesleki tip arasında anlamlı negatif korelasyonlar gözlenmiştir. Holand'ın meslek tipleri ile öznel iyi oluş veya depresyon gibi değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi mesleki tiplerin doğasının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

6. Korelasyon analizi sonuçlarını incelediğimizde kişiliğin beş faktörü ile Holland'ın mesleki tipleri arasında çok sayıda anlamlı ilişkiler olduğunu görmekteyiz. Bu bulgulardan bazılarının ise kuramsal açıklamaların tersi yönünde olduğu görülmektedir. Girişimci mesleki tip ile yumuşak başlılık kişilik boyutu arasında hem ilgi hem yetenek boyutları açısından pozitif korelasyonlar saptanmıştır. Bu beklenmedik bulgu araştırma katılımcılarının içinde bulunduğu gelişim dönemi evresinden kaynaklanabileceği ihtimali benzer bir araştırmanın yetişkin yaş gruplarında da yapılması ve yapılan sonuçların karşılaştırılarak incelenmesi önerisini beraberinde getirmektedir.

7. Araştırma sonuçlarında yaratıcı mesleki tip ile sorumluluk kişilik boyutu arasında anlamlı pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Bu beklenmeyen bulgunun ise araştırma katılımcılarının sorumluluklarının fazla olduğu (sınav dönemi) bir dönem içinde bulunmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu sebepten aynı araştırma ortaokul dönemi olan 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerine de yapılabilir.

8. Gelecek araştırmalarda kişilik özellikleri ve Holland'ın mesleki tipleri arasındaki ilişki cinsiyet, çalışan ve çalışmayan bireyler gibi değişkenler açısından incelenebilir.

Alan uygulamacılarına yönelik öneriler:

1. Ülkemizde sekizinci sınıf öğrencileri bir üst eğitim kurumuna geçerken dolaylı da olsa ileride hangi mesleği seçeceklerine dair adımlar atmaktadırlar. Dolayısıyla sekizinci sınıf öğrencilerinin ilgi ve yetenek profillerini bilerek bu sürece başlamaları faydalı olacaktır. Ortaokullarda görev yapan okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerinin bu süreçte, öğrencilerin ilgi ve yetenek profilleri hakkında farkındalık kazandırmaya yönelik yapacağı rehberlik hizmetlerinde bu araştırmanın bulgularından yararlanmaları mümkündür.

2. Araştırma sonuçları incelendiğinde Kişiliğin Beş Faktörü ile Holland'ın Mesleki Tipleri arasında çok sayıda anlamlı ilişkiler olduğunu görmekteyiz. Bu bulgudan hareketle Holland'ın Altılı Tipolojisinin yanı sıra Beş Faktör Kişilik Özellikleri ölçümleri de mesleki rehberlikte kullanılabilir.

3. Regresyon analizi sonuçları her mesleki tipin en güçlü yordayıcıları hakkında bilgiler vermektedir. Girişimci mesleki tipin hem ilgi hem de yetenek boyutu açısından en güçlü yordayıcısının deneyime açıklık kişilik boyutu olduğunu görmekteyiz. Öğrencilerinin yetenekleri ve ilgi profilleri üzerinde çalışan okul psikolojik danışmanları girişimci mesleki tip özelliğini taşıyan öğrencilerinin kişilik özellikleri hakkında deneyimlere açık kişilik özelliğinin baskın olabileceği yorumunu yaparak, öğrencisinin kişilik özellikleri hakkında daha detaylı bilgilere sahip olma imkânı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Ackerman, P. L. & Heggestad, E. D. (1997). Intelligence, personality, and interests: Evidence for overlapping traits. *Psychological Bulletin*, (2), 219, 219-245.
- Aliyev, P. (2008). *Beş faktörlü kişilik özellikleri ve cinsiyet rollerinin üniversite alan seçimi ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anderson, M., Foster, J., Van Landuyt, C. & Tett, R. (2006). Meta-analytic investigation of personality and Holland's RIASEC model. *Paper presented at the Twenty-first Annual Conference of the Society for Industrial and Organizational Psychology*, Dallas, Texas.
- Aytaç, S. (1997). *Çalışma yaşamında kariyer yönetimi planlaması geliştirilmesi sorunları* (1. Baskı). İstanbul: Epsilon.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Bacanlı, F. (2012a). Özellik-faktör uyumlu kuramlar. İçinde B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (ss:90-126). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bacanlı, F. (2012b). Kişisel kararsızlık ölçeği. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Eds.), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler* (ss:109-137). (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Barrick, M. R., Mount, M. K. & Gupta, R. (2003). Meta-analysis of the relationship between the five-factor model of personality and Holland's occupational types. *Personnel Psychology*, 56(1), 45-74.

- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş amos uygulamaları*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. Sarioğlu, İ. D. E.). İstanbul: Kaknüs.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Costa, P. T., McCrae, R. R. & Holland J. L. (1984). Personality and vocational interests in a adult sample. *Journal of Applied Psychology*, 69(3), 390-400.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1992). Revised NEO personality inventory. *Odessa, FL: Psychological Assessment Resources*.
- Cotter, E. W. & Fouad, N. A. (2011). The relationship between subjective well-being and vocational personality type. *Journal of Career Assessment*, 19(1), 51-60.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı*. (20. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, O. ve Altinköprü, H. (2013). Üniversite öğrencilerinde müziğin ruhsal duruma ve stresle başa çıkma tarzları üzerine etkisi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Kıbrıs özel sayısı-2, 262-272.
- Çevik, P. ve Perkmen, S. (2010). Holland'ın kariyer teorisine göre müzik öğretmeni adaylarının kişiliği. *International Conference on New*

Trends in Education and Their Implications, 978 605 364 104 9, Antalya, (s:24-28).

De Fruyt, F. & Mervielde, I. (1996). Personality and interests as predictors of educational streaming and achievement. *European Journal of Personality*, 10, 405-425.

De Fruyt, F. & Mervielde, I. (1997). The five-factor model of personality and Holland's RIASEC interest types. *Personality and Individual Differences*, 23, 87-103.

Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.

Dozier, V. C. (2013). *The impact of the self-directed search, vocational identity, and anxiety on career exploratory behavior*. PhD Thesis, Florida State University, Department of Educational Psychology and Learning Systems.

Erdoğan, N. (2003). *Kariyer geliştirme: Kuram ve uygulama* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.

Eryılmaz, A. (2009). *Başarı çıkma stratejilerinin kişilik özellikleriyle ve ergen öznel iyi oluşu arasındaki aracı rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-149.

Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.

Esen-Çoban, A. (2012). Mesleki rehberlik. İçinde M. Güven (Ed.), Psikolojik danışma ve rehberlik. (ss:132-157), (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Gerrig, R. J., Zimbardo, P. G. & Sart, G. (2013). *Psikoloji ve yaşam: Psikolojiye giriş*. (Çev. Ed., A. A. Özdoğdu). (19. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Gottfredson, G. D., Jones, E. M. & Holland, J. L. (1993). Personality and vocational interests: The relation of Holland's six interest dimensions to five robust dimensions of personality, *Journal of Counseling Psychology* 40(4), 518-524.
- Gök, S. (2011). *Beş faktör kişilik özelliklerinin üretkenlik karşıtı davranışlar üzerine etkileri: Bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökdeniz, İ. ve Merdan, E. (2011). Kişilik ile kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 23-36.
- Hogan, R. & Blake, R. (1999). John Holland's vocational typology and personality theory. *Journal of Vocational Behavior*, 55(1), 41-56.
- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3. Baskı). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Imperial, S. E. (2013). *College major selection and personality variables as determinants in lifelong career decision-making*. Master's Thesis, University of Central Missouri, Department of Psychological Science.
- Işık, E. (2014). Çocuk kariyer gelişimi ile yaşam doyumu ve durumluk kaygı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(2), 682-693.
- Kamaşak, R. ve Bulutlar, F. (2010). Kişilik, meslek tercih ve performans ilişkisi: Akademik personel üzerine bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 119-126.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27. Baskı). Ankara: Nobel.

- Korkmaz, M. (2006). Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46(46), 199-226.
- Kulaksızoğlu, A. (2009). *Ergenlik psikolojisi* (11. Baskı). İstanbul: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2006). İlköğretimde meslek gelişimi. İçinde Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik*. (ss:125-153). (6. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2009a). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (10. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2009b). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı* (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Larson, L. M., Rottinghaus, P. J. & Borgren, F. H. (2002). Meta-analyses of big six interests and big five personality factors. *Journal of Vocational Behavior*, 61 (2), 217-239.
- Major, J. T. (2013). *Cognitive abilities, personality and interests: Their interrelations and impact on occupation. African American women welfare*. PhD Thesis, University of Edinburgh, Doctor of Philosophy in Psychology.
- Niles, S. G. & Harris-Bowlsbey, J. H. (2013). *21. Yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri*. (Çev. Ed., F. Korkut-Owen). (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Özdamar, K. (2002). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (4. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir-Yaylacı, G. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Bilgi Dergisi*, 40, 119-140.

- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları* (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Pandır, M. A. (2015). *Ebeveyn internet stili, beş faktör kişilik özellikleri ile sanal zorba ve sanal mağdur olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Pişkin, M. (2012). Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler. İçinde B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (ss:44-78), (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Russell, P. A. (2005). *The relationships between career interests and personality characteristics among African American women welfare*. Unpublished PhD Thesis, Florida State University, Department of Educational Psychology and Learning Systems.
- Santrock, J. W. (2011). *Yaşam boyu gelişim*. (Çev. Ed., G. Yüksel). (13. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Sarıcaoğlu, H. (2011). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma düzeylerinin kişilik özellikleri ve öz-anlayış açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Schinka, J. A., Dye, D. A. & Curtiss, G. (1997). Correspondence between five-factor and RIASEC models of personality. *Journal of Personality Assessment* 68(2), 355-368.
- Sıgır, Ü. ve Gürbüz, S. (2011). Akademik başarı ve kişilik ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10(1), 30-48.

- Somer, O. (1998). Türkçe’de kişilik özelliğini tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerinin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Swanson, J. S. (1999). Stability and change in vocational interests. In Savickas, M., L. & Spokane, A. R. (Eds.), *Vocational interests: Meaning, measurement and counseling use* (ss:135-158), (1nd ed.) California: Davies-Black Publishing.
- TDK. (2016). Meslek Tanımı. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.577d91143324e5.81370903
- Telef, B. B. (2011). *Öz-yeterlilikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Temel, F. ve Aksoy, A. B. (2010). *Ergen ve gelişimi yetişkinliğe ilk adım* (3. Baskı). Ankara: Nobel.
- Tokar, D. M. & Swanson, J. L. (1995). Evaluation of the correspondence between Holland’s vocational personality typology and the five-factor model of personality. *Journal of Vocational Behavior*, 46(1), 89-108.
- Tracey, T. J. G. & Ward, C. C. (1998). The structure of children’s interests and competence perceptions. *Journal of Counseling psychology*, 45(3), 290-303.
- Tracey, T. J. G. & Caulum, D. (2015). Minimizing gender differences in children’s interest assessment: Development of the inventory of children’s activities-3 (ICA-3). *Journal of Vocational Behavior*, 87, 154-160.

- Usluer, F. (2012). Meslek inceleme kılavuzu. İçinde Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Eds.), *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler* (ss:1-40). (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Ündal, A. (1996). *Kendini ayarlama becerisinin Holland'ın mesleki kişilik tiplerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üre, Ö. (2010). Mesleki rehberlik. İçinde M. E. Deniz ve A. Erözkan (Eds.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* (ss:191-206). (4. Baskı). Ankara: Maya Akademi.
- Ünsal, P. (2010). Beş faktörlü kişilik modeli. İçinde G. İslamoğlu (Ed.), *Kurumlarda iyilik de var* (ss:161-200). (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer gelişim kuramları ve kariyer danışmanlığı* (1.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yaz, İ. (2013). *Beden eğitimi ve spor yüksek okulunda okuyan öğrencilerin çok zekâ alanları ile Holland kişilik tipleri arasındaki ilişkinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2015). *Kişilik kuramları* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yelboğa, A. (2006). Kişilik özellikleri ve iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 196-211.
- Yeşilyaprak, B. (2008). Özellik faktör kuramı ile Holland'ın tipoloji kuramı., İçinde R. Özyürek (Ed.), *Kariyer yolculuğu* (ss:72-97). (1. Baskı). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. Ankara.

EKLER

EK-1: Çocuk Etkinlikleri Envanteri

Sevgili öğrenciler, Lütfen aşağıdaki her bir etkinliği okuyun ve bu etkinliği yapmaktan <u>hoşlanma derecenizi</u> , 1'den 5'e kadar olan seçeneklerden <u>siz en uygun olanı</u> seçerek işaretleyin.	Hiç Hoşlanmam 1	Hoşlanmam 2	Biraz Hoşlanırım 3	Hoşlanırım 4	Çok Hoşlanırım 5
1. Bir şeyler inşa etmek (Maket yapmak gibi)	1	2	3	4	5
2. Sayıları toplamak	1	2	3	4	5
3. Müzik dinlemek	1	2	3	4	5
4. Arkadaşıma yeni bir oyun öğretmek	1	2	3	4	5
5. Belgesel izlemek	1	2	3	4	5
6. Hikâye yazmak	1	2	3	4	5
7. Bazı maddeleri karıştırarak neler olacağını incelemek	1	2	3	4	5
8. Karikatür veya çizgi roman çizmek	1	2	3	4	5
9 Birine bir sporu öğretmek	1	2	3	4	5
10. Odamı temizlemek	1	2	3	4	5

Sevgili öğrenciler, Lütfen aşağıdaki her bir etkinliği okuyun ve bu etkinliği <u>yapabilme derecenizi</u> , 1'den 5'e kadar olan seçeneklerden <u>size en uygun olanı</u> seçerek işaretleyin.	Çok İyi Yapamam 1	İyi Yapamam 2	Biraz Yapabilirim 3	Yapabilirim 4	Çok İyi Yapabilirim 5
1. Bir şeyler inşa etmek (Maket yapmak gibi)	1	2	3	4	5
2. Sayıları toplamak	1	2	3	4	5
3. Müzik dinlemek	1	2	3	4	5
4. Arkadaşıma yeni bir oyun öğretmek	1	2	3	4	5
5. Belgesel izlemek	1	2	3	4	5
6. Hikâye yazmak	1	2	3	4	5
7. Bazı maddeleri karıştırarak neler olacağını incelemek	1	2	3	4	5
8. Karikatür veya çizgi roman çizmek	1	2	3	4	5
9 Birine bir sporu öğretmek	1	2	3	4	5
10. Odamı temizlemek	1	2	3	4	5

Ek-2: Kişisel Bilgi Formu

Bu sadece bir bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Sizden alınan bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacak olup bilgileriniz gizli tutulacaktır. Araştırmaya katılmak zorunlu değildir. Bununla birlikte samimi cevaplarınızı yazacağınızı ümit ettiğimiz bu anket ile araştırmamız bilime katkıda bulunacaktır.

Sonuçların bilimsel açıdan sağlıklı olabilmesi için lütfen bu anketlerdeki hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.

Cinsiyet: kız() erkek()	Sınıf: 5() 6 () 7() 8()
Yaş:..... Devamsızlık (okul) :.....	Geçen seneki yıl sonu not ortalamanız:.....
Ailenin geliri: () 500-1000, () 1000-2000, () 2000-3000, () 3000-4000, () 4000 üzeri	
Aile durumu: Anne baba birlikte () , Anne baba boşanmış () , Anne baba ayrı() , Anne vefat () , Baba Vefat ()	
Şu an kimle yaşıyorsunuz: Anne -babamla() , Annemle() , Babamla() , Akrabalarım() Yurtta() , Yetiştirme Yurdunda()	
Annenizin öğrenim düzeyi: Okur- yazar değil() , İlkokul () , Ortaokul () , Lise () , Üniversite () , Lisansüstü()	
Babanızın öğrenim düzeyi: Okur- yazar değil() , İlkokul () , Ortaokul () , Lise () , Üniversite () , Lisansüstü()	
Anne çalışma durumu: Çalışıyor() , Çalışmıyor() Çalışıyor ise mesleği nedir:	Baba çalışma durumu: Çalışıyor() , Çalışmıyor() Çalışıyor ise mesleği nedir:
Siz dahil kaç kardeşiniz:.....	Kaçıncı çocuğunuz:

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Genel Bilgi

Adres: Selçuklu/KONYA

Tel: 05423627822

E-mail: aysdemirciii@gmail.com/ayse-demirciii@gmail.com

Eğitim ile İlgili Bilgiler

Lisans 2010-2014 Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Lise 2010-2006 Mehmetçik Lisesi, Ankara

İş Deneyimi

2015 – ... Rehber Öğretmen, MEB, Konya

Yayınlar

Demirci, A., Mert, M. & Demirpolat, Ö. (2012, Temmuz). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin empatik eğilimleri, problem çözme becerileri ve denetim odağı arasındaki ilişkiler*. Sözlü Bildiri, 9. Ulusal PDR Öğrenci Kongresi, Malatya.

Demirci, A. & Baltacı, U.B. (2015, Ekim). *Psikolojik danışma öz -yeterlik algısının yordayıcısı olarak kültürler arası duyarlılık*. Sözlü Bildiri, 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Mersin.

Baltacı, U. B., **Demirci, A.** & Işık, E. (2015,Ekim). *Akademik erteleme davranışının yordayıcısı olarak kariyer karar verme güçlükleri*. Sözlü Bildiri, 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Mersin.

Sunumlar, Katılan Konferanslar/Seminerler

9. Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğrencileri Kongresi

13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi

PDR Hizmetlerinde Alan Çalışmaları Sempozyumu

Prof. Dr. Brain Canfield Bağlamsal Terapi Konferansı

Üye Olunan Bilimsel Kuruluşlar

Türk Psikolojik Danışma Derneği

Bilişim Teknolojilerine dair Beceriler

SPSS Paket Programı

Microsoft Office

İlgi Alanları

Meslek ve Kariyer Danışmanlığı

Psikoloji